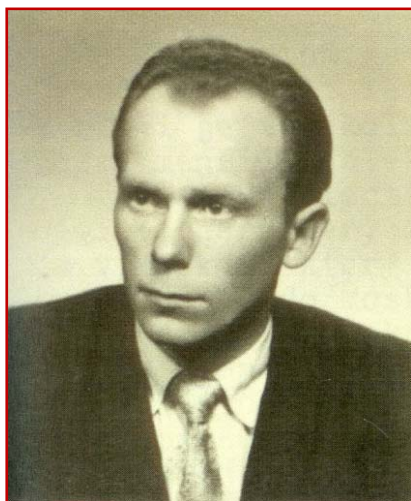

KRONIKA
obce
DEMBROVKA
NA VOLYNI

MVDr. Vladimír Samec

1994

VLADIMÍR SAMEC se narodil 5. 1. 1928 Anně a Vladimíru Samcovým v malé, ryze české vesničce Dembrovka na Volyni. Ta v tu dobu patřila pod Powiat Równe v bývalém Polsku.

Rodiče byli středními zemědělci. Společně se sestrou Evženií vyrůstali na hospodářství. Základní polskou obecnou školu ukončil v téže obci. V roce 1939, po připojení Volyně k SSSR, navštěvoval sedmiletou ukrajinskou školu v obci Hrušvice. Po přepadení SSSR fašistickým Německem v roce 1941 a za okupace Volyně byly školy zavřeny a on pracoval u rodičů v zemědělství. Po osvobození Volyně v roce 1944 nastoupil na střední

desetiletou školu v obci Omelanština na Volyni.

V roce 1947 se rodina rozhodla reemigrovat do ČSR. V okrese Krnov na Osoblašsku jim byla přidělena zemědělská usedlost v obci Rusín č. 58.

Po složení maturitní zkoušky na gymnáziu v Mariánských Lázních byl roku 1951 přijat na Vysokou školu zemědělskou v Brně, fakultu veterinární. Po úspěšném absolvování fakulty v roce 1956 obdržel umístěnkou do severomoravského kraje do okresu Nový Jičín. Osm let pracoval ve funkci obvodního veterinárního lékaře v různých obvodech okresu. Po získání praktických zkušeností z terénní praxe a z řízení činnosti veterinárního střediska byl Krajským oddělením veterinární správy v Ostravě ustanoven od 1. 1. 1964 vedoucím Okresního veterinárního zařízení (OVZ) v Novém Jičíně a zároveň byl radou ONV jmenován do funkce okresního veterinárního lékaře. Později, od 1. 11. 1972, byl jmenován ředitelem a v této funkci setrval až do 31. 12. 1988, kdy byl uvolněn z funkce a odešel do starobního důchodu. Po dobu působení ve funkci bylo jeho největším úspěchem utlumení tuberkulózy u skotu v roce 1967 v okrese. V době výskytu slintavky a kulhavky v ČSR se důslednou prevencí podařilo ochránit chovy v okrese před vznikem a rozšířením této velmi nebezpečné nákazy. Po pádu totality v roce 1990 byl spoluzakladatelem Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel (SČVP). Po vytvoření severomoravského regionu byl zvolen jeho předsedou. Na III. konferenci byl zvolen 1. místopředsedou SČVP a v těchto funkcích působí dodnes. V roce 1950 se oženil s Marií Barfajtovou, která pocházela z jeho rodné obce Dembrovka. Žili spolu spokojeně 47 let, v roce 1997 manželka zemřela. Měli jednu dceru Zdeňku. Dne 8. 11. 2005 mu bylo ústředním ředitelem Státní veterinární správy ČR uděleno Čestné uznání za celoživotní zásluhy a cílevědomé ozdravování chovů hospodářských zvířat a vytváření podmínek pro dosažení statusu ČR jako státu prostého nebezpečných nákaz, zejména brucelózy, tuberkulózy a leukózy skotu a Aujeszského chovu prasat.

Dne 29. 6. 2006 mu veterinární a farmaceutická univerzita předala "Zlatý diplom" po 50 letech ukončení studia na Vysoké škole veterinární v Brně. S tím, že univerzita oficiálně vyjadřuje své hluboké uznání celoživotní práce svých absolventů, kteří se v průběhu své dosavadní životní dráhy úspěšně uplatnili na nejrůznějších úsecích veterinární činnosti u nás i v zahraničí.

Předmluva (prolog)

„ Jak smutná, dojemná, plná nostalgie je hymna volyňských Čechů : "Šedesát let ušlo, šedesát let tomu... ". V písni je v několika málo větách výstižně shrnut těžký osud české menšiny daleko od své rodné vlasti.

Vystěhovalectví Čechů na Volyň mělo, jak je nám známo, sociální charakter. Začalo se uskutečňovat po všeslovanském sjezdu v Moskvě, který v dějinách našich národů dostal název "pout' Čechů do Moskvy". Vystěhovalectví do této části tehdejšího carského Ruska dohodli významní čeští politici a vůdce národa František Palacký a Ladislav Riegr. Přímým iniciátorem a realizátorem pak byl učitel František Příbyl a Josef Olič.

Uplynulo již více než 120 let, co několik českých rodin našlo svůj nový domov na bývalém panství knížete Dembrovského, které se nacházelo v blízkosti důležité dopravní tepny spojující města Dubno a Rovno. I název vesničky Dembrovka je podle nepodložených zpráv odvozen od tohoto jména: Byl to malebný kousek volyňské země, porostlý hustými lesy, kde se proháněla divoká zvěř a v korunách stromů bylo stále slyšet ptačí koncert. V letních měsících zase se vedle tajemně šumících lesů zelenaly louky bujnými porosty plné různobarevných květin. Tento úrodný kousek země nebyl snad osídlen proto, že zde netekla žádná řeka a nacházel se zde pouze malý palouček, který byl napájen vodou po jarním tání a dešťovými srážkami během letního období.

I tak zapomenutý kout byl bohat na dějinné události a to snad proto, že se nacházel na důležité cestě, která spojovala výše uvedená města. Sváděly se zde v dávné minulosti šarvátky mezi volyňskými a kyjevskými knížaty, táhly zde hordy krymských Tatarů, kteří plenili vše kolem a podle údajů některých historiků přivodili v roce 1210 i zkázu hradu Volyň, který stál v blízkosti města Rovno. '

Podle pověsti místních domorodců malý kopeček mezi vesnicemi Dembrovkou a Žornovem nasypán mohylou na hrobech padlých volyňských bojovníků a Tatarů. Za dob kozáckého povstání proti Polákům projížděla tudy kozácká vojska ve směru Dubno, Luck, Vladimír Volyňsk a Křemenec. Po potlačení povstání u Berestečka zde bylo obnoveno panství Poláků až do roku 1795, kdy Volyň byla připojena k Rusku. Další běh dějinných událostí bude v krátkosti popsán v jednotlivých kapitolách.

Jeden z věrných svědků všeho strádání, utrpení i radostných chvil dembrovských rodin byl více jak dvěstěletý dub, který stál jako maják u silnice a chránil ten malý kousek země. Za tichých, teplých letních večerů slyšel tóny harmonik, zpěv venkovské chasy, klepání posledních vozů vracejících se z polí, žabí koncert z nedalekého paloučku, zpěv ptactva ze zahrad. Doléhal sem i pláč žen a matek po padlých ve válkách.

Všechno to mohl vidět a slyšet pouze on, poněvadž občané Dembrovky po celodenní dřině nemohli vnímat tu krásu zdejší přírody. Snad i on si při tajemném šumění zpíval písničky, které nesčetněkrát slychával; "Ty naše písničky české, ty jsou tak hezké" nebo "Chaloupky pod horama, co se to stalo s váma". Byl při tom, když první česká rodina osídlila zdejší pozemek a i v době loučení, kdy nejedna slza stékala po tváři našich lidí při loučení před návratem do staré vlasti.

I tento němý svědek zašlých časů, na kterého se často upíraly oči dembrovských občanů, který s nimi srostl, byl krátce po našem rozloučení nemilosrdně sťat neznámými vandaly. Dnes je na místě, kde kdysi stál, vybudována autobusová zastávka, pulzuje zde nový život, lidé nastupují a vystupují z autobusu, ubírají se směrem k Dembrovce a na život někdejších Čechů se zapomíná. Snad jen v kronikách po nich zbude památky.

Ať těchto několik napsaných stránek o dějinách vesničky Dembrovky připomíná našim potomkům, že jejich prapradědečkové v II. polovině XIX. století v důsledku neutěšených hospodářských poměrů a bídy šli hledat kousek hlíny, aby zajistili svým dětem lepší životní existenci a našli ji na úrodných polích země Volyňské v Rusku. Po dobu více než 80 let života v cizině, neztratili svou mateřskou řeč, lásku ke staré vlasti, šířili českou kulturu, moderní zemědělství. V dobách pro vlast nejtěžší se zbraní v ruce šli osvobozovat starou vlast a řada z nich za ni položila životy.

I. Vznik vesnice Dembrovky

Dembrovka byla ryze česká vesnička založená v roce 1869–1870 na pozemku bývalého velkostatku knížete Dembrovského. Nacházela se v blízkosti důležité cesty spojující města Lvov, Rovno směr Kyjev. Podle správního uspořádání patřila k rovenskému újezdu Volyňské gubernie. Samotné město Rovno bylo vzdáleno asi 20 km a přibližně stejná vzdálenost ji dělila od města Dubna.

Postupným dosidlováním se osada rozrostla do 3 místních částí a vytvořila tvar písmene “Y”. Každá část měla své pojmenování. Dembrovka, která byla největší, se rozkládala do mírně stoupajícího kopečku, středem vedla cesta, která od posledního stavení pokračovala dál a asi po 1 km se napojovala na již zmíněnou hlavní cestu. Z dolního konce této části vedla cesta, která vytvořila vidlici cest. Jedna pokračovala přes “Vystrkov”, kde bydlelo 5 rodin, do 5 km vzdálené ukrajinské vesnice Žornov a druhá do české vesničky Martinovky. Podle údajů několika pamětníků byla tato část obce osídlena nejdříve. Přistěhovaly se sem rodiny Vegrichtova, Kalcova, Šrekova, Vostřezova, Kašparova, Dušánkova, Samcova, Bačovská, Dvořáková, Stryjova a Kubáčkova.

Druhá část obce se jmenovala “Druhá strana“ a rozkládala se na rovině, ve středu byla křižovatka cest. Jedna vedla do vesničky Martinovky, druhá ke hřbitovu a dále pak do české Hrušvice. Usídlily se zde rodiny Zumrova, Havlíčkova, Stryjova, Bačovská, Kubínova, Dvořáková a Krušinova.

Poslední část zvaná na “Na konci” ležela rovněž na rovině, cesta ji spojovala s vesnicí Hrušvice. Usídlily se zde rodiny Krušinova, Hamáčkova, Skalská, Barfajtova, Černá, Václavíkova, Moravcova a Pallova.

Prvním dembrovským občanem byl údajně Vegricht Josef. Osídlenci osady Dembrovky pochází z různých míst v Čechách. Nejčastěji z východních Čech a jižních Čech, z vesnic v okolí měst Hradec Králové, Mladá Boleslav, Jičín, Trutnov, Polička, Tábor, Blatná. Bezpečně je prokázáno, že rodina Vegrichtova pochází z východních Čech od Ml. Boleslavi z obce Rohožná. Rodina Samcova z Blatné v jižních Čechách. Ve své knize “ Nad rovinou” se M. Stryjová v jedné z povídek zmiňuje o tom, že rodina Stryjova přišla na Dembrovku z Kavkazu, kam se odstěhovala asi v roce 1859 ze Slezska.

Katastr obce měl nejméně asi 800 – 1000 ha půdy a většina pozemků byla porostlá stromy a lesy, netekla zde žádná řeka. Snad i proto tento kousek úrodné půdy nebyl dosud osídlen domorodci. Ti neuměli kopat hluboké studny, proto také zakládali vesnice na břehu řek, aby měli vodu ke svému živobytí.

Na severu sousedily pozemky s katastrem obce Hrušvice – českou částí. Vesnice Hrušvice byla v tu dobu důležitým kulturně-společenským centrem pro široké okolí.

Byla zde pravoslavná církev, farní úřad, velkostatek, mlýn. Asi v r. 1872 zde byla zřízena česká škola, kam chodily české děti z okolních vesnic. O něco později Čech Krbec Vladimír zde postavil hostinec s velkým tanečním sálem. Ve vesnici žilo asi 250 ukrajinských a 30 českých rodin. České rodiny osídlily jižní okraj obce, a tak se vytvořila česká část Hrušvice.

V knize od Josefa Balatky, vydané v Polsku, se uvádí, že Češi usídlení v Hrušvici byli prý prvními přistěhovalci v daném regionu. Velmi se jim zde líbilo, proto zverbovali své příbuzné a známé v Čechách, ti je prý následovali a stali se spoluzakladateli obcí Dembrovka, Martinovka a okolních sousedních osad.

Na východě tvořila hranici katastru již vzpomínaná hlavní dopravní tepna a les, později pojmenován Českých lesem, poněvadž byl celý ve vlastnictví Čechů z vesnic Hrušvice a Dembrovka. K českému lesu se váže tragická událost, která se stala asi v r. 1872, jak o ni píše ve své knize Josef Balatka.

Jak už to bývá, mladý pár prožíval velkou lásku ještě v Čechách. Rodiče tomu nepřáli pro svoje spory z mládí, proto přivítali možnost vystěhovat se na Volyň. Tím by se vyřešily sociální problémy a byl by přerušen milostný vztah dětí. Rodina chlapce se stěhovala dříve a usídlila se v obci Hrušvice. Vyhledala pro syna vhodnou partii v sousední obci a tím považovala celou záležitost za vyřešenou. Všechno by bývalo dobře dopadlo, kdyby on nepotkal bývalou lásku na zábavě v hostinci u p. Krbce. Rodina dívky se rovněž o něco později odstěhovala na Volyň a usídlila se v jedné ze sousedních vesniček.

Milostný vztah se opět obnovil, rodiče zatvrzele jejich lásce bránili, a tak velká láska skončila tím, že při jedné schůzce v Českém lese se oba zastřelili. Na místě tragické události byl postaven dřevěný kříž, tam v letních měsících chodívala chasa z okolních vesnic, kladla k němu kytice květin a vzpomínala na jejich věrnou lásku. Po čase se prý na tu smutnou událost zapomnělo.

Poslední stranu katastru tvořil souvislý les pojmenovaný "Varkovština" od městečka Varkoviče vzdáleného asi 6 km od Dembrovky. Na jihozápad sousedil les s lesem vesnice Žornov. Podle toho se mu také říkalo "Žornovština". Část lesa "Varkovštiny" se jmenovala "Dembrovský", poněvadž ho vlastnili dembrovští občané. Žornov byl velkou ukrajinskou vesnicí s asi 200 rodinami, tekla zde řeka JKVA, byl zde pravoslavný kostelík a vodní mlýn.

Na severozápadě ležela ryze česká vesnička Martinovka, jejíž vznik se rovněž datuje do r. 1869–70. Nastěhovalo se tam asi 30 českých rodin. Směrem jihozápadním pokračoval les, později pojmenován "Kazonní les", poněvadž byl jeho vlastníkem odpradáвна stát. Mezi ním a vesnicí Žornovem byl malý kopeček, který zřetelně vévodil při západu slunce. Domorodí obyvatelé o něm vykládali pověst, že je to mohyla nasypaná na hroby padlých bojovníků po velké bitvě krymských Tatarů s obyvateli volyňského knížectví.

Nedílnou součástí této malebné scenérie byl i malý palouček, ležící několik desítek metrů od konce vesnic v blízkosti cesty směřující do Hrušvice. Byl napájen vodou po jarním tání a v létě vydatnými dešťovými srážkami. V době letních parných dnů byl rájem vesnických dětí, daleko široko se odtud rozléhal jásot a křik dovádějících dětí. Ještě nádhernější zde bývaly letní večery, kdy žabí kuňkání a zpěv ptactva z blízkých zahrad vytvářely nezapomenutelný koncert.

Na hranici katastru vesnic Dembrovky a Hrušvice okolo r.1875 byl založen Český hřbitov. Pozemek k jeho založení údajně poskytl zdarma hrušvický velkostatkář polského původu pan Nahrabecký. Ten také uprostřed hřbitova postavil kapličku, kde v hrobce byla pochována jeho milovaná manželka, která prý zemřela při těžkém porodu. Není známo, kdo zde byl jako první pohřben, byl to ryze český hřbitov. Pohřbívali se zde Češi z obcí Dembrovka, Hrušvice, Omelanština a další z blízkého okolí.

Prvním zemřelým krajanem byl Vegricht Štěpán, zemřel bezprostředně po nastěhování a byl pohřben na německém hřbitově, který se nacházel na pozemku Petra Šreka zv. "Varkovština". Nepodařilo se zjistit, kdy byl hřbitov zřízen a při jaké dějinné události.

Naši předkové pocházeli vesměs z venkovské chudiny, jednalo se především o chalupníky, domkaře a vesnickou chudinu. Vystěhování na Volyň se jim naskytla příležitost zajistit pro sebe a své potomky lepší existenční podmínky. Za skromný majetek prodaný v Čechách výhodně nakupovali úrodnou půdu. Vždyť v té době se nakupoval hektar půdy asi za 12–13 rakouských zlatých a hektar lesa byl dokonce ještě levnější. Pokud rodiny neměly dostatek finančních prostředků, kupovaly pozemky za výhodných splátkových podmínek, mork za 20–25 rublů.

První splátka byla splatná až v r. 1883 ve výši 1 rubl za mork, doba splatnosti činila 20–25 roků. Nebylo výjimkou, že prací na velkostatecích se splácela půda, poněvadž po zrušení "panštiny" /roboty/ z r. 1861 šlechta pozbyla levnou pracovní sílu.

II. Kulturní, společenský a hospodářský rozvoj obce /1870–1914/

Začátky prvních osídlenců nebyly lehké, většina rodin žila v zemljankách, kde se svítilo loučemi. V zimě se musela činit různá opatření k ochraně skromného počtu hospodářských zvířat před vlky.

Na koupených pozemcích byly většinou lesy, které bylo třeba nejdříve vymýtit a zúrodnit jejich půdu. Panenská půda vzniklá na místě vymýcených lesů byla velmi úrodná. Dařilo se v ní všemu, i těm nejnáročnějším plodinám. Domorodé zaostalé obyvatelstvo ze sousední vesnice Žornova sledovalo počínání Čechů. V prvních letech k nim mělo nedůvěru a v dobrých výsledcích jejich práce a bohaté úrodě vidělo dokonce zázraky – čáry. Trvalo hodně dlouho, než se zbavilo zaostalosti. Stálo to mnoho potu, mozolů a zdraví, než byl získán 1 ha půdy. Při kácení lesa byly vybírány vhodné kmeny na stavby obytných a hospodářských budov. Dřevo bylo tehdy nejlevnější a nejvhodnější stavební materiál. Opracovávalo se tehdy ručně primitivním nářadím.

V prvopočátcích se většina náročných prací, které souvisely s výstavbou budov, sklizní obilí a dalších, prováděla dohromady, svépomocí v rodinách nebo sousedstvích. V roce 1870 bylo povoleno českým osídlencům přijmout ruské občanství, na pět let byli osvobozeni od daní a občanských povinností, včetně vojenské služby. Carským "UKAZEM" - dekretem z r. 1870 jim byla povolena svoboda náboženství.

V roce 1870 se pravděpodobně i občané Dembrovky zúčastnili velkého shromáždění Čechů v městě Dubně, kde složili přísahu ruské státní příslušnosti.

Na základě starých samosprávných tradic z Čech byla v obci Hrušvice zřízena místní česká samospráva. K ní patřila i nově vznikající osada Dembrovka.

Prvním předsedou samosprávy byl zvolen p. Krbec Vladimír. Asi v r.1905 se osada Dembrovka osamostatnila a vytvořila si vlastní samosprávu, prvním předsedou obce byl Zumr Václav.

V r. 1872 byla v obci Hrušvice zřízena česká škola, kam chodily děti nejen z Hrušvice, Dembrovky ale i české děti z ostatních okolních osad. Nepodařilo se vypátrat jméno prvního českého učitele.

Osídlenci Dembrovky pocházeli z různých míst v Čechách, odkud si také přivezli své zvyky, obyčeje a tradice. Ty se postupem času měnily, některé zanikaly, jiné, atraktivnější se dokonce obohacovaly na základě místních vlivů a prakticky zůstaly až do reemigrace.

Kolem roku 1874–75 Čech KRBEC Vlad. v obci Hrušvice postavil hostinec s velkým tanečním sálem, kde se v tu dobu soustřeďoval veškerý kulturní a společenský život pro Čechy z širokého okolí. Dembrovští občané zde pořádali taneční zábavy při různých slavnostních příležitostech, jako byly svatby, poutě, posvícení apod., a to do doby, než byl postaven hostinec v místě. Na zábavách, pohřbech a jiných událostech vyhrávala česká dechová kapela založená a řízená p. Masopustem. Byla složená z hudebníků českých osad. Z dembrovských občanů v této kapele hráli Kadlec Teodor, Dvořák František, Moravec Josef a jiní.

Pro místní domorodce byla hra na dechové nástroje velkou atrakcí, poněvadž tento druh hudby nebyl na venkově vůbec znám. V bývalém carském Rusku pouze v armádě hrály vojenské dechové orchestry, kde hrálo i mnoho volyňských Čechů během výkonu vojenské služby. Pro některé z nich se služba ve vojenské kapele stala trvalým zaměstnáním. Carská armáda prý měla o české hudebníky velký zájem.

Po přistěhování na Volyň Češi požívali náboženské svobody, zřizovaly se české farnosti a vznikla prý dokonce církev česko-husitská. Později došlo k náboženským nesvárům, více mezi knězi než českým obyvatelstvem, které měly neblahý dopad na hospodářský a kulturní rozvoj české menšiny na Volyni.

Po smrti Alexandra II. nastala pro příznivce Čechů v Rusku doba reakce. Rozhodnutím církevního SYNODU vedené církevním prokurátorem, známým reakcionářem POBĚDONOSCEVEM, byly v r. 1888 zrušeny české farnosti. V roce 1891 zrušeny české školy a česká samospráva. V r. 1892 byl zákaz nabývání pozemků občany nepravoslavného náboženství, namířený proti Polákům a rozšířený i na Čechy.

Vlivem těchto drastických opatření carské vlády došlo ke zrušení české samosprávy v Hrušvici, stejně jako i v ostatních českých vesnicích i zde byl zachován starosta, který přišel do podřízenosti ruského volostního staršiny v ĎATKEVIČÍCH.

V r. 1891 byla zrušena i česká škola v Hrušvici, zůstala zde pouze ruská státní škola. Až do konce I. světové války se čeština vyučovala pokoutně v domácnostech. První české školy byly opět otevřeny po pádu carismu v r. 1917.

Prakticky většina občanů Dembrovky přešla v r. 1888 na pravoslaví, příliš hluboko jim přirostla k srdci zdejší úrodná půda, než aby šli hledat štěstí jinde. V brožuře "Minulost zavátá časem", od ing. Václava Širce se píše, že z náboženských důvodů se z Dembrovky vystěhovala rodina Kašparova a Savrova do Bosny. Obě rodiny prý pocházely z Moravy. Podle vzpomínek pamětníků obě rodiny na Dembrovce žily, neodstěhovaly se z Volyně, ale pouze do sousedních českých vesnic.

Občané Dembrovky se přihlásili do farnosti v Hrušvici, zde se v malém dřevěném kostele /církvě / konal obřad přijetí pravoslaví. Podle nepodložených zpráv to bylo 15. srpna v r. 1888, v den, kdy se slavila v obci pouť. Vlastní obřad přijetí pravoslaví probíhal všude stejně.

Po slavnostní bohoslužbě jako o větším svátku, byl každý pokřtěn, vyzpovídal se a přijal svátost přijímání, podle pravoslavného způsobu podobojí. Pravoslavný farář (pop) mu pověsil na krk křížek, který dotyčný musel při odevzdání políbit. Přechod na pravoslaví nepřinesl v obci vážnější roztržku mezi občany. Na farnosti v Hrušvici se konaly oddavky a křty dětí pravoslavných rodin až do vystěhování.

V této souvislosti je nutné podotknout, že po r. 1905 a zejména za existence bývalého buržoazního Polska, několik rodin přešlo opět na katolickou víru.

Přestup Čechů na pravoslaví přinesl odstranění zbytků dosavadní nedůvěry a zlepšení vztahu s domorodým obyvatelstvem. Růst vzájemné důvěry poznání urychlil hospodářský a kulturně společenský rozvoj ukrajinských obyvatel. Hluboké existenční vztahy se vytvořily mezi českým obyvatelstvem a představiteli pravoslavné církve. To se později potvrdilo v nejtěžších válečných dobách. Za sovětské vlády v letech 1939–1941 byli Češi oporou pravoslavné církve a v r. 1942–1944 příslušnost Čechů k pravoslaví do určité míry ovlivnila vztahy mezi banderovci a krajany, což krajany ušetřilo nesmírných utrpení a strádání a snad i mnoha životů, kteréžto pohromy postihly desetitisíce Poláků.

Převážná většina osídlenců se zabývala zemědělstvím, pouze několik z nich vedle malého hospodářství provozovalo různá řemesla. Teprve po několika letech, po důsledném obdělávání vyčerpané půdy, vydatném hnojení chlévskou mrvou, byly dosaženy příznivé výsledky v rostlinné výrobě. Výnosy obilovin byly o 1/3 až 50 % vyšší než u domorodců – ukrajinců. Dařilo se zde všem obilovinám, bramborám i řepě.

Kromě čtyř hlavních obilovin začaly se pěstovat jen pro domácí potřebu pohanka na výrobu pohankových krup, proso na výrobu jídel a lnička na výrobu rostlinného stolního oleje. Dále se sela vojtěška, většinou na krmení, a různé odrůdy jetele na krmení i na semeno.

Obilí se sklízelo ručně srpy, kosami, mlátilo se cepy po celou zimu. Složitější továrenské stroje byly většinou nakupovány z Čech. První žací stroje a obilní mlátičky se na Dembrovce objevily koncem XIX. století. Před I. světovou válkou rolníci s větší výměrou půdy vlastnili žací stroje, hrst'ovky nebo odkladačky a mlátící stroje na koňský pohon, setí se provádělo většinou ručně.

Současně s rostlinnou výrobou se rozvíjelo také dobytkářství, především chov koní a skotu. Chloubou dobrého hospodářství byli pěkní koně. Nezapomínalo se ani na chov prasat a drůbeže všech plemen. Ovce a kozy se prakticky v obci nechovaly.

Jediným zemědělským nářadím byly v prvních letech kovářsky vyrobený železný pluh, železné brány a ráfový vůz. Jejich výrobu prováděl kovář Kočina Vladimír, pocházel ze širokodaleko známé kovářské rodiny v obci Hrušvice. Ukrajínští rolníci v okolí k obdělávání půdy používali dřevěné pluhy a brány, půdy spíš jen povrchně rozrývali. Doposud neznali hnojení chlévskou mrvou a k zvýšení úrodnosti prováděli úhoření. Podle toho také vypadala úroveň agrotechniky a následně hektarové výnosy.

Koncem roku 1880 došlo k značnému rozšíření pěstování chmele v obci. Nepodařilo se zjistit, kdo první s pěstováním začal, skutečností však je, že každý větší hospodář se zabýval jeho pěstováním. Chmelařství v tu dobu přinášelo slušné příjmy a to proto, že Ukrajinci chmel pěstovat neznali a v Rusku začal rozvoj pivovarnictví.

Po počátečních neúspěších v pěstování se teprve křížením vhodných rostlin podařilo získat vyhovující typy jemného chmelu žateckého typu.

Zprvu převažovaly chmelnice tyčkové, místo vodícího drátu se používalo motouzu nebo také suchých chmelových rév, které se před použitím namáčely ve vodě. Později byly stavené drátěnky "Skopovky" s použitím dubových sloupů, dříve používané motouzy nahradily dráty.

Nejdříve se chmel sušil přirozeným způsobem na lískách nebo vzdušných sušárnách, později v tepelných, vytápěných dřevem. V návaznosti na rozvoj chmelařství si po r. 1903 postupně vystavěli tepelné sušárny Vegrich Josef, Samec František, Šrek Petr, Hamáček Jan, Barfajt Alexandr, Kubín Josef, Vik Václav. Kromě těchto sušáren si asi v r. 1934 postavil moderní sušárnu Josef Kadlec. Pěstování chmele dosáhlo největšího ekonomického efektu před a po I. světové válce. V pozdějším období byla rentabilita ovlivňována hospodářskou krizí a II. světovou válkou.

Kromě chmelařství se rozšířilo i sadařství, které rovněž přinášelo vítaný ekonomický efekt. Prakticky nebylo v obci zemědělské usedlosti bez ovocné zahrady. Nezapomenutelný pohled na vesnici skýtalo jaro, když rozkvetly ovocné stromy. Zemědělské usedlosti se ztrácely v moři květů a celá obec tvořila květinový koberec. Vůně z květů se šířila do okolí. A když se v podvečer v západu slunce ozval ptačí koncert, vznikl tak dokonalý ráz české vesnice na Volyni. Nejdříve sloužily vysázené ovocné sady pro vlastní potřebu, později rozsáhlejší sady s vyhraněným tržním sortimentem k získání peněžních příjmů. Několik občanů s větší výměrou sadů mělo vlastní ovocné školky.

K nejčastějším odrudám tenkrát patřily: Z jabloní různé renety, Panenské, Bojkovo, Boskopská, Malináč a Ontario. Z třešní červená Napoleonova chrupka, černá chrupka tzv. Májovka a Denisyova bělice. Ze švestek to byla především círka a vengerka.

Ovoce vykupovali židé většinou z městečka Varkoviče a to jak v malém, tak ve velkém, velmi často celé sady "na stojato" přímo na stromech.

Největší ovocný sad měl Samec František, který rovněž vlastnil ovocnou školku. Mezi uznávané ovocnáře patřili Kubín Josef, Vegrich Václav, Šrek Petr a Vik Václav.

Rozkvetlé sady, zahrádky před okny obytných budov, košaté lípy a lesy kolem skýtaly bohatou pastvu pro včely. To přimělo některé osídlence k chovu včel, k získání medu jako sladidla, pouze pro vlastní potřebu. V chovu včel obzvláště vynikal Václav Zumr, kterému se včelařství stalo koníčkem.

První obytné budovy našich pradědů byly skromné, stavěly se vesměs ze dřeva, kterého bylo tenkrát dostatek. Každý hospodář si ponechal kus lesa, se kterým se řádně hospodařilo, dřevo mu sloužilo k topení a jako stavební materiál. Nebylo tehdy výjimkou, že někteří z přistěhovalců bydleli v provizorních zemljankách. K bydlení v zemljance se váže tragická událost, která postihla rodinu Včelišů. Když jim vyhořelo obytné stavení, tak si postavili provizorní zemljanku k dočasnému bydlení. Do rána se zemljanka propadla a celou rodinu zasypala. Rodiče a syna to zabilo, dvě dcery lidé zachránili, byly tenkrát ještě malé. Starší z nich, Božena, celý rok sloužila a starala se o mladší Mařenu, která prý z té tragické události přišla o rozum.

V dalších letech byly stavěny budovy dřevěné, většinou srubové nebo dražené, střechy kryté slamenými došky nebo také rákosím. Velmi často na obytné budovy navazovaly stáje, které byly vzájemně odděleny chodbou. Dřevěné budovy v podmínkách Volyně měly řadu předností. V poměrně delším zimním období byly teplé a v létě v nich bylo příjemné klima. Jejich velkou nevýhodou byla skutečnost, že se snadno vznítily a v tom případě budovy vyhořely do základu. V tehdejších poměrech ohně působily velké škody, zejména v hustě osídlených, sousedních, ukrajinských obcích. Tam se velmi často řešily sousedské nebo jiné spory zakládáním ohně, při kterých vyhořela i část vesnice.

Některé takto postavené dřevěné budovy, pokud nebyly za II. světové války zničeny, přežily až do r. 1947, do odchodu Čechů do ČSR.

Koncem XIX. století došlo v důsledku chmelařské konjunktury a rozvoji sadařství k poměrně vysokému stupni blahobytu. Začala rozsáhlá výstavba obce, stavěly se pohodlné většinou zděné budovy a stáje, kryté nehořlavými krytinami, plechem, cementovými taškami, později eternitem. Objevily se rozsáhlé stáje, oddělené od obytných budov, stodoly, kolny na stroje a sýpky. Cihly si každý stavebník vyráběl sám v jednoduchých zemních pecích, dobré sprašové hlíny bylo všude dost. Kámen se dovážel z nedaleké obce Žornova.

Budované české vesnice na Volyni měly přibližně stejný vzhled. Tvořily je zemědělské usedlosti, které se skládaly z přízemního obytného stavení s okny obrácenými k cestě a na polední stranu. Mezi obytnou budovou a cestou byly zahrádky osázené květinami a ozdobnými keři. Zemědělské budovy se stavěly do kruhu, uprostřed byl veliký dvůr, kde byla zpravidla studna (rumpál nebo pumpa) u ní dřevěný nebo zděný žlab na vodu k napájení hospodářských zvířat, kolem budovy byly vysázeny ovocné zahrady a celý takto tvořený areál byl oplocen dřevěným nebo železným plotem (drátěným).

Za zahradou nebo obytnými budovami se rozkládaly pozemky, které patřily majiteli usedlosti, pouze nakoupené, zděné nebo pozemky získané sňatkem byly mimo usedlosti.

Před I. světovou válkou 2x vyhořel Stryja Josef. Při prvním požáru mu shořela obytná budova, stodola a chlévy. Při záchranných pracích se manželka vrhla do ohně pro nějakou cennou věc, hořící stavba se zhroutil a ona uvnitř uhořela. Po druhé mu shořela opět stodola a stoh. I přes velké škody, které mu tím vznikly, se mu podařilo s pomocí občanů postupně postavit pěknou zděnou obytnou budovu, krytou plechem a další hospodářské budovy.

Mezi osídlenci byla řada vynikajících řemeslníků: Hamáček Rudolf byl zámečnickem, vyráběl různá nářadí, opravoval zemědělské stroje. Skalský Václav a Josef zhotovovali kvalitní, líbivý nábytek a truhly. Hamáček Vladimír a Skalský František byli ševci. Krejčovství provozovali Satrapa Josef, Dudka Viktor a Bureš, jako švadlenky vynikaly Olga Burešová a Amálie Dudková. Krušina Vladimír byl vyučený bednářem. Takové služby jako holičství, řeznictví neprováděli vyučení odborníci, ale místní laici.

Velice často se řemesla dědila z otce na syna, jinak mladí lidé chodili do učení ke Skalskému Václavu a Hamáčkovi Rudolfovi, po vyučení obdrželi výuční list. Široko daleko známým barvířem byl Václavík Karel, který si z Čech dovezl formy a barvy, tiskl různé vzory /modrotisk/ na šátky, dámské šály, zástěry a ubrusy. Mimo to se po nastěhování rovněž krátkou dobu zabýval tkalcovstvím.

Nelze zapomenout i na tehdy důležitý ohlašovací prostředek, obecní zvonek, který byl upevněn na vidlicovitý sloup a postaven uprostřed obce na Zumrové zahradě. Zvoněním Zumr Josef pravidelně oznamoval poledne, večerní klekání, ale i smutné a výstražné události jako pohřby a požár.

Japonsko-ruská válka v letech 1904-1905 se odehrála na jiném kontinentě, nikdo z Dembrovky se jí aktivně nezúčastnil, ani nepřinesla obci žádné jiné těžkosti.

Před první světovou válkou žilo na Dembrovce asi 38 českých rodin, celkem okolo 200 občanů.

III. První světová válka 1914–1921

Během první světové války se frontové hrůzy Dembrowce vyhnuly. Válečné dění se prakticky omezilo na pohyb armád po blízké dopravní tepně Lvov–Rovno–Kyjev a ubytování vojska v obci.

Při postupu ruských vojsk do Haliče a Karpat byl zde ubytován ruský pěší pluk. Při odchodu na frontu ho občané vyprovázeli s optimismem a vírou ve vítězství a osvobození staré vlasti. Nadšení se rozplynulo po katastrofě ruské armády u GORLIC na jaře 1915. Rakousko-uherské armádě přišli na pomoc Němci a společně vytlačili ruská vojska z Polska a Haliče.

V srpnu 1915 rakousko-uherská armáda podporována armádou říšsko-německou, překročila hranice Volyně. Obsadila města Dubno a Luck. Od Lucka postupovala dál na Rovno. V bitvě u Klevaně byla odražena a vrátila se zpět až na čáru řek IKWY-DOJNICE-STOCHOD. Fronta zde stála celých 9 měsíců až do ofenzivy vedené gen. BRUSILOVEM v r. 1915. Několik příbuzných rodin z obce DOROSTAJE a Českých novin se před frontou uchýlilo do naší obce.

Před a po Brusilovské ofenzivě byla na Dembrowce přechodně ubytována vojska ruské carské armády. I když zde stály vojenské jednotky krátkou dobu, občané se s nimi rychle sžili, poznali jejich vojenský život, dokonce se někteří zvědavci zúčastnili výkonu vojenského trestu “prohánění uličkou“ za hrubé porušení kázně jednoho vojáka. Bývalá ruská carská armáda byla u Čechů ve velké vážnosti a úctě.

Během pobytu vojenské jednotky v obci se jeden carský důstojník Kopica zamiloval do Anežky Krušinové, jejich láska skončila svatbou. Krátce potom musel na frontu, odkud se více nevrátil. Anežce se později narodil syn Vladimír, kterého stihl krutý osud během II. světové války. O tom bude zmínka později. Rovněž Marie Bačovská se provdala za carského důstojníka a odstěhovala se do Permské oblasti v Rusku.

Po únorové revoluci 1917, která smetla carský trůn, Prozatímní vláda pokračovala ve válce. Ruská armáda se pod vlivem propagace ruských bolševiků pomalu, ale jistě rozkládala, nebyla schopna větších útočných akcí, fronta zůstala ve stálých pozicích. Revoluční dění se přenášelo i na civilní ukrajinské obyvatelstvo.

Ohlas VŘSR se na Volyni projevil vyhlášením Sovětské vlády v Rovně dne 26. 12. 1917. V lednu 1918 Sověti ovládli většinu západní Volyně. Vzhledem k tomu, že revoluční kvas postupně přerůstal v občanskou válku v celém Rusku, sovětská vláda přistoupila na jednání s Německem a Rakousko-Uherskem a uzavřela dne 9. 2. 1918 v Brestu mír s ústředními mocnostmi a zástupci buržoazní Ukrajinské národní rady, která v té době ovládala Kyjev. Celá Volyně připadla Ukrajině.

Ukrajinská nacionalistická vláda ve snaze zabránit revolučnímu dění a upevnění moci si pozvala na pomoc německou armádu. Němci pomohli nastolit ještě reakčnější loutkovou vládu hejtmana Pavla SKOROPADSKÉHO. Němci, s nimi Rakušané, se snažili vydrancovat Ukrajinu, získat zde obilí k naplnění válečných zásob. To vyvolalo odpor místního obyvatelstva. Po kapitulaci na západní frontě byli nuceni r. 1918 z Ukrajiny odejít, tím padla i vláda hejtmana Skoropadského. Byla vystřídána nacionalistickou vládou tzv. "Dyrektorií" v čele s atamanem Simeonem Petljurou. Jeho vláda byla podporována ukrajinskou haličskou armádou rekrutující se z bývalých ukrajinsko-haličských pluků rakousko-uherské armády a sičových střelců ukrajinských dobrovolníků, kteří dříve bojovali na straně RAKOUSKA-UHERSKA proti Rusku.

Když Poláci koncem roku 1918 a začátkem r. 1919 vytlačili tuto armádu ze Lvova a celé Haliče, přidala se pak k vládě Simeona Petljury a pokračovala na Východní Ukrajinu a přechodně obsadila Kyjev. Ani tato vláda si nenašla u ukrajinského obyvatelstva potřebnou oporu.

Bolševické povstání, vedené Jurijem Pjatakovem, svrhlo v lednu 1919 Ukrajinskou nacionalistickou vládu v Kyjevě. Ohlasem této události bylo vyhlášení sovětské vlády na Volyni v červnu 1919. Dne 4. srpna vstoupila opět sovětská armáda na západní část Volyně a osvobodila od Petljurovců Rovno. Záhy osvobodila téměř celou Volyň, vyjma Vladimír Volyňský, Luck a Kovel, které začátkem roku 1919 obsadili Poláci.

Po střetu obou armád ještě v srpnu obsadili Volyň Poláci. Za podpory západních mocností, části bílých kozáků a petljurovců dne 25. 4. 1920 přešla polská vojska do útoku a 6. 5. 1920 obsadila Kyjev.

Pro Čechy na Volyni byla únorová revoluce a zejména VŘSR přímo šokem, nemohli pochopit příčiny celkového dění ani nemohli vědět o všech revolučních proudech. Srostli s Ruskem a spojili se s nimi v nadějích na osvobození staré vlasti. Proto také s určitými antipatiemi přijali vyhlášení Sovětské vlády na Volyni. Rezervovaně a s odstupem se chovali k přítomnosti prvních jednotek Rudé armády, které netvořily pravidelnou armádu, měly špatnou výzbroj, výstroj a neoplývaly vojenskou kázní. Krajané je odsuzovali za drancování a pálení panských statků, bohatých usedlostí, zabíjení jejich majitelů a ničení kulturních památek.

Obsazení Kyjeva Polským vojskem v květnu 1920 vyvolalo v Rusku vlnu ruského patriotismu, mnoho bývalých carských důstojníků nabídlo své válečné zkušenosti RA a již 5. června 1920 RA pod vedením Tuchačevského prolomila polskou frontu na Bíle Rusi a zahájila postup na Varšavu. V souvislosti s tím 11. června Poláci ve spěchu opustili Kyjev.

Pronásledovala je první jízdní armáda Semjonova Buděnného, která 4. června osvobodila Rovno. Po těžkých bojích u Brodů, dne 10. srpna RA osvobodila celou Volyň a vstoupila do Haliče, kde došla až k Olesku.

Příznivějším dojmem zapůsobila na krajanů jízdní armáda Buděňého. Připomínala bývalou ruskou armádu, vojákům scházely pouze nárameníky. Tentokrát se již jednalo o pravidelnou armádu s vojenskou kázní a disciplínou. Zlepšená výstroj, výzbroj a ukázněné chování Buděňovců si postupně získaly přízeň obyvatelstva. Proto také, když se na pochodu jednotka RA zastavila na Dembrovce, občané jim bez zábran poskytli požadované potraviny a hlavně krmivo pro koně. I přesto, za dobu vlády buržoazního Polska, bylo pojmenování “bolševik“ nadávkou hrubého zrna.

Po neúspěšném útoku Rudé armády u RADZYMINU ve dnech 11.–14. srpna 1920, ustoupila Tuchačevského armáda od Visly směrem na Bílou Rus. Vyčerpané Buděňého armádě se podařilo vyvážnout z pasti u Zadomošcie a ustoupit z Polska přes řeku Západní Bug na území Volyně. V patách za nimi postupovali Poláci.

Vzhledem k tomu, že se v Sovětském Rusku na různých místech šířila Kontrarevoluce, armáda barona Wrangela působila na Krymu, situace na Ukrajině nebyla konsolidována, rozhodla se sovětská armáda uzavřít mír. V noci z 18.-19.3.1921 byl v Rize uzavřen mír.

Sovětské Rusko ponechalo Polsku Západní Ukrajinu a Západní Bílou Rus. Řižským mírem došlo k rozdělení Volyně. Na západní straně, která připadla Polsku, byla i vesnice Dembrovka a s ní dalších 50 ryze českých osad, mimo to 110 osad s českou většinou. Bydlelo zde asi 40 000 Čechů. Na sovětské straně východní Volyně, především v okolí Žitomiru, zůstala asi jedna třetina všech českých osad na Volyni, kde žilo několik příbuzných rodin s dembrovskými občany.

Za I. světové války v ruské Carské armádě a později v čs. legiích sloužili Dvořák František, Kadlec Josef, Kočina Vladimír, Kubáček Jan, Kovář Josef, Moravec Josef, Samec Václav, Samec Josef, Vegricht Josef, Bačovský Josef a Jan, Kubín Josef, Skalský Václav a Josef, Palla Vladimír, Hamáček Rudolf. Kadlec Vratislav padl snad někde na Sibiři, Skaleský František se dostal do zajetí, pracoval jako zajatec někde v Německu na zemědělské usedlosti. Samec Josef se vrátil jako válečný invalida.

Když jim bylo po bitvě u Bachmače poskytnuto možnost demobilizace, všichni mimo padlého Vratislava Kadlece, se vrátili domů.

Krajané dbali o vzdělání svých dětí. I během válečných let I. světové války se prováděla jejich výuka po domácnostech, zejména v zimním období. Velkým přínosem pro obec bylo zřízení české školy v r. 1918 v jedné místnosti v domě pana Hamáčka Rudolfa. Prvním českým učitelem byl Bobek Josef, původem z Moravy, někde od Znojma. Jednalo se o válečného zajatce rakousko-uherské armády, byl ubytován u Václavíků. Seznámil se s její dcerou Libuší, se kterou se také oženil.

Po válce se s ní odstěhoval do Čech a víc se na Volyni neukázal. Údajně pan Václavík dceru v Čechách navštívil a vrátil se domů rozčarován. Učitel Bobek byl totiž v Čechách ženatý a po návratu z Volyně se s první manželkou rozvedl.

IV. Období polské vlády 1921–1939

Skončila I. světová válka, která stála mnoho lidských životů a způsobila značné hospodářské ztráty. Jejím důsledkem byl rozpad Rakousko-Uherské monarchie, dalších mocností a vznik celé řady malých států ve střední Evropě, mezi nimi i Československé republiky.

To vyvolalo velké nadšení u Čechů na Volyni a stoupla jejich národní hrdost a sebevědomí. Přesto, že již více než 50 let žili v cizině, nikdy nepřestali považovat ČSR za svou starou vlast. Vznik ČSR podstatně ovlivnil v dalším období celý kulturně-společenský a hospodářský život této české menšiny.

Na základě podepsaného míru ze 18.-19. března 1921 v Rize, Sovětské Rusko ponechalo Polsku západní Ukrajinu a tím došlo k rozdělení Volyně na západní a východní. Západní, kde ležela i vesnice Dembrovka, připadla Polsku. Toto poválečné uspořádání trvalo až do 17. září 1939, kdy Sovětský svaz na základě sovětsko-německé smlouvy o neútočení, sjednotil západní Ukrajinu s mateřským územím pod záminkou záchrany tohoto území před německou okupací.

Polské vládě se v poměrně krátké době podařilo stabilizovat neutěšené poměry na nově získaném území i přesto, že toto území bylo odvěkým jablkem sváru mezi polskou šlechtou a místním, převážně ukrajinským obyvatelstvem. Zdejší lid unaven válečným vřením, častým střídáním vlád, řáděním různých loupeživých band (tlup) se bez většího odporu podřídilo polské vládě, která si nesmlouvavou přísností vynucovala poslušnost.

K upevnění moci vláda na západní Ukrajině a Bílé Rusi rozparcelovala řadu šlechtických velkostatků a usadila na nich tisíce vojenských kolonizátorů (osadníků) z řad legionářů, kteří zde tvořili polovojenské organizace, a tím demonstrovala sílu polské vlády. Uvedeným opatřením se Poláci snažili zpolonizovat obyvatelstvo Volyně a potlačit ukrajinské nacionalistické hnutí. To se jim podařilo pouze dočasně ve 20. letech, hnutí přešlo do ilegality, aby se zde zocelilo a začalo se veřejně projevovat svou činností koncem 30. let. K masovému rozšíření národnostního hnutí na území západní Ukrajiny došlo v době německé okupace a po osvobození. Přineslo nesmírné strádání a utrpení, stálo mnoho životů nevinných lidí. Ukrajinské nacionalistické hnutí a jeho důsledky budou popsány v dalších kapitolách.

Vesnice Dembrovka zůstala jako samostatná obec s vlastní obecní samosprávou. Podle správního organizačního členění státu patřila do gminy (bývalé volosti) Dětkeviče, powiatu (okresu) Rovno ve Lvovském vojevodství (krají).

Během období polské vlády vykonávali funkce předsedů (Soltysu) Zuzur Václav, Skalský Václav, Vegricht Václav, Josef Kubín a Václav Šrek.

Rozrušené hospodářství, bída a hlad po skončení války vedly rychle ke konjunktuře ve všech odvětvích. Nedostatek potravin urychlil rozvoj zemědělské výroby, znovu byly obnoveny chmelnice, vyrostly nové ovocné sady. To přinášelo stále větší příjmy zemědělcům. Díky brzkému potlačení inflace polskou vládou, proběhla obnova postiženého hospodářství poměrně rychle. Dluhy v bankách se podařilo rolníkům v krátké době splatit, a to buď formou našetřeného zlata, anebo ekvivalentní hodnotou, zpravidla pšenicí.

Na vrcholu konjunktury v r. 1928 si nejen velcí, ale i ostatní zemědělci v obci začali nakupovat nové moderní zemědělské stroje, především od českých firem v ČSR, které byly kvalitnější a výkonnější, což bylo trnem v oku polskému průmyslu. Rozšířením a zkvalitněním zemědělské techniky došlo ke zlepšení agrotechniky, snížení pracnosti a ke zvýšení intenzity výroby. Největší hospodář v obci Václav Vík si dokonce koupil benzinový motor pro pohon mlátičky.

K nejbohatším zemědělcům, kteří se vybavili především moderní technikou, patřili Václav Vík, Petr a Vladimír Šrek, Hamáček Jan, Josef Kubín, Josef a Václav Vegracht.

Kruté mrazy v r. 1928/29 způsobily velké škody sadům v obci, většinou vymrzly ovocné stromy ušlechtlejších odrůd. Ovocnářům trvalo několik let, než vyrostly nové ovocné sady.

I když v r. 1929 hospodářská krize zabrzdlá rychlý, poválečný život, došlo k podstatnému zvýšení životní úrovně Čechů na Volyni, díky jejich pracovitosti a snaze zkvalitňovat úroveň hospodaření. Hospodářská krize v letech 1929-33 zpomalila, ale nezastavila hospodářský pokrok a rozvoj, naopak přinutila zemědělce k racionálnímu hospodaření. V rostlinné výrobě patřila k neznámějším plodinám pšenice, k zvyšování výnosu se používaly nové, výkonnější odrůdy jako byly sklovité osinatky "ELKA" a "MIKULICKA" a další. Jejich výnosy tenkrát dosahovaly 25q i více z 1 ha. I u ostatních pěstovaných obilovin jako byl ječmen, žito a oves zaváděly se kvalitnější odrůdy.

Velkým propagátorem a nositelem nových poznatků v rostlinné výrobě byl Josef Kadlec, který studoval zemědělskou literaturu a používal osiva výkonných odrůd a propagoval jejich výnosy. Jako jeden z mála zemědělců v okolí začal používat při hnojení umělých hnojiv, s jejich účinky seznamoval zemědělskou veřejnost. Josef Kadlec byl na tu dobu všestranně vzdělaným člověkem, má velkou zásluhu i na rozvoji kulturního dění v obci, jak o tom bude zmínka později.

Určitého pokroku bylo dosaženo i v chovu hospodářských zvířat. Zemědělci se snažili zvyšovat dojivost krav cestou zkvalitňování a zušlechťování vlastního chovu. Za tím účelem nakupovali výkonnější dobytek červeného polského plemene nebo si odchovali telata od vlastních vysokoprodukčních dojnic. Mléko se podomácku zpracovalo na máslo, získané odstředěné mléko a syrovátka se využilo na krmení domácích zvířat, máslo nakupovali Židé z města Rovna. Několik větších zemědělců provádělo rychlovýkrm šunkových prasat do váhy 86-96 kg v živém. Prasata byla vykupována masokombinátem BACON EXPORT v Dubně. Odběratel dodával výkrmcům plemenný materiál a předem si smluvně zajišťoval dostatek jatečných prasat požadovaných vlastností. V důsledku laciné pracovní síly jen málo rolníků jevilo zájem o zavádění technologií do živočišné výroby. Pouze Václav Vík jako první v obci zavedl ve stáji napáječky a čerpání vody do rezervoáru prováděl pomocí větrné energie. Na střeše hospodářské budovy postavil stožár, na něm byla vrtule, která pomocí převodových ozubených kol poháněla vodní čerpadlo. Uvedený druh větrné energie nedoznal širšího uplatnění a jednou při vichřici došlo ke shození celého zařízení.

Většina zemědělců v obci nejen větších, ale i středních a drobných dosáhlo i přes krizi do r. 1939 značného hospodářského pokroku a vzestupem to ovlivnilo i celý kulturní i společenský život.

Významnou úlohu při organizování českého školství a kultury sehrála Česká matice školská se sídlem v Lucku založená v r.1923 na základě sjezdového programu schváleného sjezdem zástupců Českých obcí na polské Volyni v r.1921. Česká matice školská po celou dobu polského státu pečovala o české školství, národní sebevědomí a zůstala nejdůležitějším českým spolkem na Volyni do r. 1939. Vydřovala 11 soukromých škol českých z toho 3 měšťanky v Lucku, Zdolburnově a Rovně. Finance na české školství se zabezpečovaly dobrovolnými sbírkami při různých příležitostech (svatby, křtiny, pohřby a různých společenských akcích).

Značnou pomoc českému školství poskytovala i vláda ČSR. Střednímu a vysokoškolskému vzdělání se dostalo na polských školách jen malému počtu krajanů.

Těsně po I. světové válce se dembrovští občané rozhodli postavit novou školu. Vyučování v soukromém domě u Rudolfa Hamáčka se stalo již neúnosné, stoupal počet dětí a kapacita místnosti pro výuku již dávno nestačila. Finanční prostředky na výstavbu byly získány z dobrovolných (sbírek) příspěvků samotných občanů a za přispění státu, budova byla postavena cestou občanské svépomoci.

Po dokončení výstavby v r. 1924 byla obecní škola slavnostně otevřena za účasti zástupce státního polského školství a obyvateli celé obce. Jednalo se o státní polskou školu, kde se český jazyk vyučoval jako předmět 2x týdně. Prvním učitelem resp. Učitelkou na nové škole byla Sofie Bielavská, dále zde vyučovali učitelé Filarovský Štefan, Václav Denysiuk, Ludmila Pichrtová, Josef Pásek a Hajduková Kristýna. Pouze učitelka Pichrtová a Josef Pásek ovládali český jazyk, poněvadž pocházeli z Čech, někde ze Slezska, (ostatní zbývající nebyli české národnosti a češtinu znali pouze pasivně). Učitel Denysiuk se oženil s Emilií Stryjovou, koupil si v obci zemědělskou usedlost s malou výměrou půdy od Jaroslava Kubína, na které po odchodu do důchodu s manželkou hospodařili. Jako občan české národnosti reemigroval do ČSR. Učitelé působící v obci věnovali mládeži čas nejenom ve škole, ale i mimo ni, režírovali dětské divadlo, vypomáhali v různých spolcích, kroužcích při rozvoji kultury a společenského života v obci.

Za dlouhých zimních večerů se v českých rodinách s oblibou hodně četlo, velmi často se to praktikovalo tak, že jeden člen rodiny četl a ostatní poslouchali a současně při tom prováděli různé domácí práce. Po usídlení se četly knihy dovezené z Čech, které si občané půjčovali navzájem. Později byla zřízena obecní knihovna u Václavíků. Knížky a časopisy se objednávaly v Čechách, část z nich, zejména české učebnice, dostávala knihovna darem od různých institucí ČSR.

Malou knihovnu vlastnil i Josef Kadlec. Po válce krajané odebírali časopisy "Hlas Volyně" a "Budítel" vydávaný autorem Perným v Kvasilově. Později "Krajanské listy" sehrály významnou úlohu v morální přípravě Volyňských Čechů pro účast v II. světové válce. Pomohly jim objasnit podstatu německého fašismu a jeho cíle ovládnutí světa. Z vlasti byla odebírána řada časopisů: " Zemědělská jednota", ilustrovaný časopis "Hvězda", "Ahoj", "Milotický hospodář", "List paní a dívek" a další.

Poválečná hospodářská konjunktura a stálý růst životní úrovně měly bezesporu vliv i na rychlý rozvoj kulturně společenského dění v obci.

Zakládaly se různé spolky, kroužky, kde se soustřeďoval společenský život, ovlivňován rozvojem kultury a osvobozené vlasti. V r. 1920 založil František Dvořák pěvecký soubor, který střídavě vedl s Josefem Kadlecem. Soubor byl na tu dobu na dobré úrovni, o čemž svědčí umístění na předních místech v rámci různých pěveckých soutěží. Hlavně na Volyni. Mimo to založil i dechovou kapelu složenou z hudebníků českých obcí Martinovky a Jánovky. Po vzniku druhé kapely, založené Kadlecem, se jeho kapela rozpadla a on svůj veškerý volný čas věnoval výhradně mládeži, řídil pěvecký kroužek, učil děti hrát na hudební nástroje. Angažoval se při výchově mládeže i v sousedních obcích. V r. 1931 založil Kolo české mládeže v české osadě Chomotě.

Dalším vynikajícím hudebníkem byl Teodor Kadlec, založil vlastní kapelu, později známou v širokém okolí. V kapele hráli 4 jeho synové, zbytek členů jeho kapely tvořili dembrovští občané Josef Moravec a jeho syn Josef, Stryja Josef, Krušina Bohumil, Zatrpa Josef, Kubáček Václav a další.

Jeho nejstarší syn Josef měl vynikající hudební nadání, své hudební znalosti si doplňoval soustavným studiem významných českých hudebních novinek, objednávaných z ČSR, dokonce komponoval vlastní skladby. K jeho oblíbeným skladatelům patřili Karel Vacek, Vejvoda a další. Jako texty pro písničky svých skladeb používal básniček mladičkého Rostislava Hlaváčka z obce Ulbárova. I když mezi nimi byl velký věkový rozdíl, stali se dobrými přáteli. Rostislav Hlaváček vystudoval, stal se učitelem, vyučoval na Omelanštině a v dalších českých obcích. Po reemigraci do ČSR působil jako dlouholetý redaktor okresních novin na Podbořansku.

Dalším kulturním projevem bylo ochotnické divadlo, které v obci založil a režíroval Karel Václavík. Divadlo se hrávalo většinou v zimním období, po představení se pravidelně konala taneční zábava. Divadelní hry se objednávaly v Čechách. Divadelní kroužek si s malými přestávkami ve válečném období podržel svou tradici až do reemigrace.

Dále je nutné se zmínit o některých kulturně-spoločenských podnicích, které se každoročně opakovaly. O velikonočním pondělí chodívali chlapi s pomlázkou "šupat" dívky, obvykle byli přítomni odměnění kraslicemi a pohoštěním, vodkou. Noc z prvního na druhý den Svatodušních svátků byla nocí různých taškařic mládeže, které se vždy končily legračně. Druhý den ráno se každý pasáček snažil nebýt poslední při vyhánění krav na pastvu, aby se jako "hovnivál" nestal terčem posměchu ostatních. Dne 15. srpna na svátek "panny Marie" se slavila pout' za šest týdnů poté posvícení. Posvícenské veselí trvalo tři dny. Začínalo se v neděli večer taneční zábavou. V pondělí brzy odpoledne pokračovalo "pěknou", tančilo se do rána. Třetí den v úterý byla "sousedská" jen pro ženaté a vdané.

S oblibou se jednou za čas konaly i holecké zábavy, při kterých si dívky do půlnoci volily své tanečnický samy, dále pak v září před odvodu rekrutské zábavy. Na Štěpána, druhý den Vánočních svátků, se odpoledne konaly dětské maškarní plesy. Při té příležitosti byly dětem rozdávané dárky, večer pokračovala zábava dospělých. Pokud nebyla zábava na Štěpána, byl starý rok ukončen silvestrovskou zábavou a různými scénkami. Na sestavování programu, včetně nacvičování, spolupracovali učitelé.

Velkou událostí v obci byly svatby. Trvaly dva dny. První den se svatební obřad konal u nevěsty a druhý den pokračoval hostinou u ženicha. Po rodičovském požehnání v domě nevěsty odjela svatba k oddávkám do kostela v Hrušvici. Po cestě tam a zpět svatebčané rozdávali (rozhozovali) přihlížejícím občanům koláče a častovali je pitím. Při návratu zpět svatbu zastavil hasičský sbor. Velitel novomanželům blahopřál, ženich předal hasičům peníze na občerstvení. Svatba potom pokračovala taneční zábavou. Mimo svatebčanů na zábavu chodily ženy, říkalo se jim "čumáci". Ty samozřejmě netančily, ale dívaly se na to veselí, aby mohly o svatbě v obci vyprávět. Pokud oba novomanželé pocházeli z Dembrovky, ubíral se druhý den svatební průvod za velkého jásotu a skotačení od nevěsty k ženichovi. Svatebčané současně stěhovali i "věno" nevěsty, ověčená zvířata, různé předměty apod. Věno se cestou zvětšovalo i o věci sousedů. Velmi často se stávalo, že takto získané "věno" se u ženicha hledalo i několik dnů.

V r. 1924 byla v obci vybudována nová hasičská zbrojnice a založen hasičský sbor, který byl na tu dobu vybaven ruční stříkačkou. Prvním velitelem byl Bačovský Jan, po něm Zatrapa Josef a před druhou světovou válkou Havlíček Josef. Později až do reemigrace, Hamáček Jan. Hasičský sbor se těšil velké úctě nejen u samotných občanů, ale i u domorodců ze sousedních ukrajinských obcí, kde se velmi často podílel na likvidaci požárů a záchraně jejich skromného majetku. Mimo to sbor organizoval různé společenské akce, slavnosti, zábavy a měl své nezastupitelné místo při svatbách a pohřbech.

Za dlouhých zimních večerů, někdy již v odpoledních hodinách, ženy draly peří pro výbavu dívek. S děvčaty chodívali na draní i chlapi. Většinou sedávali ve vedlejších místnostech, hráli karty, prováděli různé lumpárny nebo se obveselovali vodkou. Vyvrcholením byla "doderná", která končila malým pohoštěním. Mezi tradiční jídla patřily koblihy, koláče a pečené maso a samozřejmě, že nescházelo ani pití (samohonka).

K rozvoji kulturního a společenského života v obci přispěla značnou měrou výstavba dvou hospod s velkými tanečními sály. První hostinec postavil Jaroslav Kubín v r. 1925. Jednalo se o dřevěnou budovu postavenou na jeho zahradě naproti hospodářské usedlosti. Na zahradě stál rovněž od nepaměti velký dřevěný kříž, které se tenkrát stavěly na křižovatkách cest.

U příležitosti zahájení provozu hostince se v obci konala velká slavnost. Bylo to 15. srpna 1925 v den, kdy se na Dembrovce slavila pouť. Již v dopoledních hodinách se shromáždili občané u vzpomínutého kříže, kde hrušvický farář (pop) sloužil mši svatou za doprovodu pěveckého kroužku, řízeného Josefem Kadlecem. Po mši a posvěcení kříže se průvod odebral na nedaleký český hřbitov. Během cesty vyhrávala občanům do kroku dechová kapela, pod taktovkou Teodora Kadlece. Na hřbitově pokračoval další náboženský obřad. Po jeho skončení se všichni vrátili do nově otevřené hospody, kde slavnost pokračovala taneční zábavou, která pokračovala až do ranních hodin (kuropění).

Někdy kolem r. 1928 Jaroslav Kubín rozprodal celý svůj majetek, včetně hospody, občanům. Hospodu tehdy koupil Václav Samec, budovu rozebral a postavil si z ní obytné stavení. V tu dobu v letech 1929-30 vystavěl nový hostinec a později velký taneční sál Stanislav Dragoun, tam se soustředil veškerý kulturní a společenský život až do doby vystěhování do ČSR.

Velkým pokrokem bylo zavedení rozhlasového vysílání. Kolem roku 1930 se v obci objevily první krystalové přijímače, vlastnili je Vladimír Barfajt, Václav Šrek, Josef Kadlec, Denysiak Václav a další.

Sousedé se po práci a o nedělích scházivali u přijímačů, aby se jejich prostřednictvím seznamovali s životem v ČSR. Žili jejími radostmi i starostmi. V roce 1937 po smrti T. G. Masaryka se v obci držel smutek. I v letech 1938-39 prožívali občané žal i bolest, v době pro vlast nejhorší, doby ztráty samostatnosti a za okupace.

V. Vztahy mezi obyvatelstvem

Polské úřady byly k Čechům zprvu příznivě nakloněny, stejně tak i polská veřejnost. Tento vztah byl také příčinou kladného poměru krajanů k Polsku. Pokud žil maršál Pilsudski, vztah Polska k ČSR i k Čechům na Volyni byl více méně tolerantní a přátelský. Po jeho smrti v r. 1935 vládnoucí polská beckovská reakce zahájila kampaň proti ČSR. Zvláště těžké chvíle prožívali krajané v září 1938 v období Mnichova, kdy se Polsko spojilo s fašistickým Německem a Maďarskem k dělení ČSR.

V kritické době redaktor Josef Rejsek z Moskovštiny navrhl v „Krajanských listech“ uzavření polsko-československé státní unie. Tím by vznikl stát o 52 mil. obyvatel. Při dostatku lidských sil v Polsku a techniky v ČSR by mohl účinně čelit Hitlerovým dobovačným choutkám. Polská vláda naopak zahájila proti české vládě štvání. Z polských kruhů se ozývaly hlasy o zahnání Čechů „do Pragi“ nebo jejich vysídlení na chudé močalovité rašelino-písčité půdy v Polesí (povodí Prypjati) na severu Volyně. Neblahou roli v protičeské kampani sehráli někteří katoličtí faráři a učitelé. V ojedinělých případech musely české děti se slzami v očích volat hesla „Pryč s Čechy“ nebo dokonce „Wyrz nac pepikůw“. Teprve po 15. březnu 1939 a zřízení protektorátu se poměr polských úřadů změnil, stal se dokonce přátelským.

V srpnu 1939 vedení České matice školské sezvalo neoficiální schůzku zástupců českých osad na Volyni, která se konala v Lucku. Na schůzi promluvil československý velvyslanec Dr. Juraj Slavík, který seznámil přítomné se situací v Evropě a s blížící se válkou. Volyňští Češi se zde zavázali k podpoře Československého zahraničního odboje, který se tehdy tvořil z uprchlíků z ČSR. Ve svém memorandu se dožadovali poválečného návratu do osvobozené vlasti.

Poněkud jinak se chovaly polské úřady k Ukrajincům. Považovali je za zaostalou etnickou skupinu obyvatelstva se slabě vyvinutým národním uvědoměním, které se dá snadno zpolonizovat. Za tím účelem Poláci všude zřizovali polské školy, kde se vyučovalo ukrajinskému jazyku pouze jako předmětu, měšťanských školách dokonce nepovinnému. Pouze v 11 obecných školách na celé volyni se vyučovalo v jazyce ukrajinskému. Propagovali a všemožně podporovali přechod na katolickou a římsko-katolickou víru.

Ve správních orgánech byly na všech stupních řízení pouze Poláci, kteří se chovali k Ukrajincům a ostatním menšinám nadřazeně.

Zjevná násilná polonizace vyvolávala odpor ukrajinského obyvatelstva. Pravoslaví se stalo jeho hlavní silou proti odnárodnění. Pravoslavné duchovenstvo, původně většinou ruské, přešlo na pozice ukrajinské, a tak se ukrajinština stala oficiálním jazykem pravoslavné církve.

Rostlo národní uvědomění, nacionalismus až šovinismus. V r. 1928 byla založena ilegální Organizace ukrajinských nacionalistů vedená ukrajinskou inteligencí. Její členové dokonce provedli v r. 1927 atentát na polského ministra vnitra. O činnosti Organizace ukrajinských nacionalistů a banderovském hnutí bude popsáno později.

1. Styky se starou vlastí byly po dvě generace prakticky přerušeny. Krajané se seznamovali se životem v ČSR až prostřednictvím rozhlasu. Josef Kadlec vlastnil rádio na sluchátka, pravidelně poslouchal český rozhlas. Jako hudebníka ho zajímaly hudební novinky, sám si z nich rozepisoval noty pro jednotlivé nástroje, aby tak obohacoval repertoár dembrovské kapely. Vladimír Barfajt kupoval z Čech gramofonové desky, které přehrával pro obveselení spoluobčanů. Později, za okupace, ale i těsně po ní, se využívalo gramofonu k malým tanečním zábavám.

V r. 1938 Vladimír Vik jako devítiletý chlapec i se svým bratrancem Vladislavem Vikem z Hrušvice odjeli v doprovodu katolického faráře pana Josefa Stříže do ČSR ve snaze získat plné české vzdělání. Nejdříve bydlel v Praze v „Domě zahraniční mládeže“, kde ukončil obecní školu a navštěvoval dva roky gymnázium, třetí ročník pak v Ostravě. Za okupace musel studium na gymnáziu ukončit a pak do konce války pracoval jako pomocný dělník u pana faráře Stříže na jeho hospodářství ve Staré Bělé u Ostravy. Po válce vystudoval VŠZ v Brně. Jako zemědělský odborník pracoval v různých úsecích na ONV, učil na SYTŠ, předseda JZD a nakonec pracoval víc než 10 let ve funkci náměstka OZS v Jičíně. Stal se zkušeným odborníkem a váženým občanem města Lázně Bělohrad.

X. všesokolského sletu v Praze se zúčastnili jako diváci Bačovský Jan a Kubáčková Marie, kteří po návratu vyprávěli na besedách se sousedy o svých dojmech a zážitcích z ČSR.

Tento většinou nepřímý styk s vlastí měl, bohužel, za následek, že si krajané, kteří ji jinak přímo neznali, příliš zidealizovali. Co bylo české, bylo pro ně nejlepší. Z toho pak po válce, po návratu do vlasti u nich vzniklo mnoho deziluzí, hořkosti a zklamání.

2. Migrace a emigrace. Vzhledem k značnému populačnímu přírůstku obyvatel a nedostatku možnosti nákupu zemědělské půdy v okolí, začala migrace dembrovských občanů. Stěhovali se tam, kde se rozprodávaly velkostatky nebo půda patřící místním domorodcům. V r. 1922 se Dušának Vladimír a jeho bratr Josef, dále Jaroslav Samec, odstěhovali na Michalovku. Václav Zvěřila přiřazený k Voztřezom se po smrti manželky Vilhemky podruhé oženil a odstěhoval na Hlinsko, odkud pocházel.

V letech 1926-27 bratři Kubinové, Jaroslav a Jan, dále Vladimír Bačovský a Josef Barfajt, prodali zemědělské usedlosti místním občanům a koupili lacino půdu na Šalově, kde se tenkrát rozprodával šlechtický velkostatek, jehož majitel prý bydlel v Lucku. Tak vznikla další česká osada ŠÁLAVA, ležící při hlavní silnici, spojující města Dubno-Luck. Nikdo v té době z Dembrovky neemigroval do ciziny.

Život Čechů na Volyni za doby polské vlády byl bohatý, i přes krizi v letech 1929-1933 došlo ke značnému hospodářskému pokroku a vzestupu.

S růstem životní úrovně se rozvíjel kulturní a společenský život. S úctou vzpomínáme na všechny ty občany, kteří veškerý svůj volný čas věnovali všestrannému rozvoji a dění v obci, svou mravenčí prací pěstovali u občanů národní uvědomění a lásku ke staré vlasti. Patří jim vřelý dík.

VI. Německo-polská válka 1939

Přepadením Polska 1. září 1939 začala II. světová válka. Německá vojska překročila hranice Polska. Přestože se polská armáda statečně bránila, podlehla v nerovném boji s početně silnější a moderně vybavenou německou armádou. Anglie a Francie sice vyhlásily válku Německu, ale omezovaly se na pouhá slova, žádnou přímou vojenskou pomoc Polsku prakticky nepomohli. Polská vojska ustupovala a dostávala se do zajetí. Již 16. září německá vojska překročila západní hranice Volyně na řece Bugu a obsadila Vladimír-Volynsk. Z východního Pruska pronikla na severozápadní část Volyně u Kovlu. Otázka obsazení volyně se počítala na dny.

Od začátku války proudily po silnici od Lucka směrem na Dubno a Lvov stovky uprchlíků. Byli to lidé prchající před frontou, pracovníci z různých centrálních orgánů a zbytky rozprášených vojenských jednotek, někteří z nich se přechodně ubytovali na Dembrovsku. Občané se jim snažili pomoci, poskytovali veškeré možné pohoštění a při odchodu je zabezpečili vším potřebným, především potravinami. Od nich se dozvěděli o nepředstavitelných hrůzách, které zažili v souvislosti s bombardováním měst a obcí.

Řada uprchlíků pevně věřila, že západní mocnosti pomohou Polsku vojensky i materiálně a SSSR zruší uzavřený pakt o neútočení s Němci a půjde na pomoc krvácejícímu Polsku. Proto také polský poručík z evakuované letecké školy, když ráno 17. září přeletěli nad Dembrovkou 3 perutě stíhaček, řekl ostatním: „ Jsou to sovětské stíhačky“. Konečně jsme se dočkali pomoci od SSSR. Skutečnost však byla jiná, večer pronikla do obce zpráva, která se ráno potvrdila, Rudá armáda dne 17. 9. 1941 překročila hranice Polska. Když se to dověděl zmíněný důstojník (poručík), tak si trhal vlasy a křičel: „ To je zrada Polska“, shodil svůj důstojnický kabát na zem a šlapal po něm.

Potom se u Samců na dvoře rozplakal. Sousedé kolem ho sledovali se slzami v očích, i oni se loučili s polskou vládou, která jim poskytovala spokojený život. S hrůzou očekávali dnů příštích. Potom se po obci rozneslo, že před příchodem RA odjeli polští generálové a potom vláda v naleštěných autech po silnici směrem k rumunským hranicím.

I tentokrát se válečné události Dembrovce vyhnuly. Nikdo z občanů v té době nevykonával vojenskou prezenční službu. Po vypuknutí války byli zmobilizováni Vladimír Kočina, místní kovář a Jan Kubáček. Oba byli soustředěni v Rovně asi dva dny. Vzhledem k rychlému rozdrčení hlavních sil polské armády nebyli zařazeni do bojujících jednotek a šťastně se vrátili domů.

VII. Za vlády Sovětů 1939-1941

Po 17. září 1939 Sovětská armáda obsadila polskou část Volyně. Dembrovští občané přijali zprávu o vstupu Rudé armády se smíšenými pocity. Byli rádi, že je neobsadili Němci, ale současně se obávali budoucnosti. Dlouhodobá protisovětská propaganda vedená polskou vládou sehrála své. Krajané začali mít oprávněné obavy z kolektivizace a tím i ztrátu majetku, který za nevýslovně těžkých podmínek nahospodařili jejich dědové a otcové.

S velkou zvědavostí se šli podívat na situaci, která se odvíjela na silnici, kde od Rovna k Dubnu postupovaly jednotky Rudé armády. Nad postupujícím vojskem kroužila letadla. Vojáci byli ukáznění, mlčenliví, bylo na nich vidět, jak s překvapením sledují okolí. Řadoví vojáci se vyhýbali styku s místním obyvatelstvem, pouze důstojníci se v krátkém rozhovoru ptali, jak se občanům daří. Když obdrželi odpověď, že ne špatně, říkali: „Budete se mít ještě lépe, u nás v SSSR je všeho dostatek“. Na uvedené téma později vzniklo mnoho vtipů. První dojmy ze setkání byly rozpačité, občané byli příjemně překvapeni kladným a přátelským vztahem důstojníků k vojínům, vysokou ukázněností vojska. Méně se jim líbila výstroj. S obdivem sledovali moderní vojenskou techniku reprezentovanou motorizovanými jednotkami a letectvem. Velkým překvapením pro občany bylo, když se jeden z důstojníků zastavil, pozorně se díval na Dembrovku a dotázal se, o jaké městečko se jedná. Byl překvapen, když mu bylo sděleno, že se nejedná o město, ale obec Dembrovka. To svědčilo o výstavnosti českých vesnic na Volyni ve srovnání s obcemi v SSSR.

Současně s příchodem prvních jednotek Rudé armády se na Dembrovce rozšířila vzrušující zpráva, že v Českém lese bylo nalezeno šest zabitých civilistů. Jednalo se o muže středních let. Leželi oblečení na zemi, dle dohadů, pod dvěma ořešníky, na místě vzdáleném několik desítek metrů od silnice. Zůstane navždy záhadou, o jaké lidi se jednalo a jaký byl motiv vraždy.

Mezi občany tenkrát kolovaly domněnky, že šlo buď o německé špióny působící v centrálních polských orgánech, kteří byli na útěku vlády odhaleni a Poláky popraveni, nebo o vysoké úředníky polské vlády zlikvidované sovětskou rozvědkou (NKVB) před příchodem Rudé armády.

Zvolení zástupci lidu Západní Ukrajiny a Bílé Rusi jednomyslně rozhodli o jejich sjednocení s SSSR. Na těchto územích byla nastolena sovětská moc. Území tehdejšího Volyňského vojvodství bylo administrativně nově rozděleno a to na Volyňskou oblast se sídlem v Lucku, Rovenskou oblast se sídlem v Rovně, zbytek připojen k Tarnopolské oblasti.

Při novém územním uspořádání se podařilo uhájit na Dembrovce vlastní selsovět. To mělo pro občany značné výhody. Prvním předsedou (holovou) selsovětu byl Karel Václavík, který setrval ve funkci až do Velké vlastenecké války, tajemníkem Václav Demysiuk.

Místní polská škola byla nahrazena školou s ukrajinským a ruským jazykem vyučovacím, češtině se vyučovalo jako předmětu. Nejdříve zde působil jako učitel Václav Fogelhut, uprchlík z ČSR, později Václav Křivka a Emílie Kubínová. Stejně jako ona, řada českých dívek v tu dobu absolvovala Sovětský pedagogický kurz a pracovaly jako učitelky.

Starší děti z Dembrovky navštěvovaly ukrajinskou sedmiletou školu v Hrušvici, kde se českému jazyku nevyučovalo vůbec. Velmi často školy navštěvovali vojenští politrucci, kteří žáky seznamovali se životem v SSSR a učili sovětské písně.

Mimo Václava Fogelhuta našli v obci dočasné přístřeší i další uprchlíci Otakar Kaminský a Antonín Nechutný. Občané je přijali jako své bratry- poslance staré vlasti, poskytli jim vše potřebné, zejména civilní oděv a také finanční pomoc. Tuto péči jim uprchlíci spláceli prací na jejich zemědělských hospodářstvích. Přesto, že se v obci zdrželi krátkou dobu, zapojili se do společenského života v obci. Podíleli se na sestavování kulturních programů, ve kterých současně aktivně vystupovali. Jedna z nejzdařilejších akcí byla Silvestrovská zábava s veselými scénkami a kuplety na přelomu roku 1939/40, na kterou pamětníci vzpomínají dodnes. Jejich krátký pobyt, nezlomná víra ve vítězství nad fašismem, osvobození ČSR povzbudilo u krajanů národní sebevědomí a vyvolalo ještě větší nenávist proti fašismu.

Nikdo z uprchlíků zde nezůstal natrvalo, v měsíci březnu r. 1940 odjeli dál na východ do SSSR, jejich další osudy zůstaly neznámé.

Bezprostředně po spojení Volyně a SSSR byl zpracován velký projekt na výstavbu dopravní tepny (autostrády), spojující města Lvov, Dubno, Rovno, směr Kyjev v délce asi 300km. S výstavbou se započalo již na jaře v r. 1940. Stavební materiál byl dovážen z velké vzdálenosti, až z Karpat.

Na stavbě bylo použito moderní silniční techniky, stovky nákladních aut a tisíce manuálních pracovníků. Pracovalo zde obyvatelstvo z přilehlých vesnic a polští zajatci, většina z nich byla ukrajinské nebo běloruské národnosti. Malá část z nich byla ubytována na Dembrovce. Pracovali pod vedením bývalých nižších důstojníků a poddůstojníků polské armády, po práci se pohybovali volně.

Po dokončení úseku silnice Dubno- Rovno byli přemístěni dále na východ a o jejich dalších osudech nebylo nic známo. Vzhledem k velkému vojensko-strategickému významu silnic, stavba pokračovala nebývale rychlým tempem a již v dubnu r. 1941 byla silnice prakticky zprovozněna. To vyvolalo u lidí oprávněné obavy z blížícího se válečného konfliktu.

Těžké chvíle prožívali krajané v období procesu násilné kolektivizace zemědělství. S přesvědčovacími akcemi na založení kolchozu se začalo již na počátku roku 1940.

V obci probíhaly veřejné schůze občanů, individuální přesvědčovací pohovory s každým hospodářem na selsovětu, dlouho však bezvýsledně. Lidé se bránili, nechtěli přijít o svůj těžce nahospodařený majetek, odmítali společně hospodařit, poněvadž se jim tajně donesla zpráva o špatných životních poměrech, bídě a hladu kolchozníků na Východní Ukrajině.

Založením kolchozu byl pověřen soudruh Vladimír Bereza, zkušený stranický funkcionář z Východní Ukrajiny, zanícený bojovník socializace zemědělství, který prý když bydlel u Kubáčků i ze spaní hlasitě vedl přesvědčovací kampaň. Když se mu přes veškerou snahu nepodařilo kolchoz založit, přikročil k taktice násilí. Nejdříve si zavolal nejbohatší zemědělece v obci a začal jim vyhrožovat tím, že pokud nepodepíší přihlášku do kolchozu, bude nucen je prohlásit za kulaky a nechat vyvést na Sibiř.

To u lidí vyvolalo panický strach a během krátké doby všichni přihlášky podepsali. Kolchoz na Dembrovce byl založen v únoru v r. 1940. Bylo svoláno představenstvo, vedoucí funkcionáři. Problém nastal s volbou předsedy. Nikdo tuto funkci nechtěl přijmout, poněvadž si nebyl jist, co přinese zítřek? Lidem nevymizely z paměti časté popravy funkcionářů při střídání vlád během I. světové války. Nakonec se nechal přesvědčit Josef Stryja, který se stal prvním předsedou kolchozu. Na jaře byl proveden společný osev obilovin, nasázené brambory a svod koní do společného ustájení.

V souladu se sovětským zákonohospodářstvím došlo k znárodnění průmyslových podniků, bank, dopravy, zrušeno soukromé vlastnictví půdy. V souvislosti s tím byl jediný obchod se smíšeným zbožím u Dragonů zrušen a nahrazen družstevní prodejnou (kooperativa).

Krátce po ustavení sovětské vlády v r. 1939 rozvířila hladinu veřejného mínění zpráva o zatčení Vladimíra Bačovského, otce tří dětí, příslušníky NKVB. Nikdo tenkrát nevěděl, ani se neodvážil pátrat po pravé příčině zatčení. Teprve později se občané dozvěděli, že byl zatčen a vyvezen na Sibiř a žije v Omské oblasti. Během II. světové války o něm nebyly žádné zprávy. Po osvobození jeho manželka s dětmi společně s Dembrovskými občany reemigrovala do ČSR.

Po dlouhé době se mu podařilo navázat s rodinou písemný styk. V roce 1967 na pozvání přijel navštívit rodinu a známé, poté se opět vrátil zpět do SSSR. Zemřel v r. 1972. Bývalý předseda selsovětu z Dembrovky Václav Zumr, který shodou okolností zůstal i s matkou na Dembrovce, ho nechal pochovat do rodné hrobky, kde leží společně se svým otcem na českém hřbitově.

I z ostatních volyňských vesnic bylo za období kolektivizace pro výstrahu vyvezeno několik českých rodin tzv. kulaků na Sibiř. Nelze si prý vůbec představit ani popsat za jakých nelidských podmínek tam lidé žili.

Část z nich tam zemřela, někteří se později v období II. světové války uchýlili přes hranice do západní Evropy, ostatní schopní vojenské služby, se přihlásili jako dobrovolníci do I. čs. armádního sboru v SSSR. Podíleli se na osvobození vlasti. Po válce zůstali v ČSR. Později se za nimi přestěhovaly jejich rodiny.

Na přelomu r.1940/41 byli postupně povoláni do prezenční služby (vojenské) v Rudé armádě. Byli to tito občané: Vladimír Kubáček, Bohumil a Vladimír Hamáček, Václav Skalský, Kola Nosek a Vladimír Kopicu. Všichni, až na Vladimíra Kopicu, padli ve II. světové válce Vladimír Kopicu narukoval 4. 3. 1941 do Charkova, po napadení SSSR se jeho vojsko zúčastnilo bojů u Stalingradu a na dalších úsecích fronty. Zažil všechny hrůzy války, byl několikrát lehce raněn bez vážnějších trvalých následků. Za válečné zásluhy obdržel řadu vyznamenání, mezi jinými i medaili „ Za obranu Stalingradu“. Byl jmenován čestným občanem. Domů se šťastně vrátil 12. 8. 1945. Reemigroval do ČSR a žije v obci TRUZENICE na Lounsku.

Za vlády Sovětů se krajané byli nuceni přizpůsobit novému životu. Závažným zásahem do jejich dosavadních sociálně-ekonomických poměrů bylo vyvlastnění pozemků, násilná kolektivizace a strach z vyvezení na Sibiř. To vyvolalo antipatie většiny Volyňských Čechů proti Sovětskému zřízení a přetrvávalo u nich i po reemigraci do ČSR.

Ještě hůře snášela nové poměry většina Ukrajinců, která věřila, že po příchodu Němců bude vytvořena samostatná Ukrajina. Řada mladých mužů uprchla za řeku Bag do Německa, obsazeného Polska, aby se přihlásili do německých služeb.

VIII. Německo-sovětská válka a okupace

V neděli 22. června 1941 před 4.00 hod ranní vzbudil dembrovské občany hukot leteckých motorů a později silné detonace, které do obce doléhaly od města Rovna.

Ráno bylo stejné jako každé jiné, nic netušící lidé šli po své práci, poněvadž se domnívali, že byly zahájeny velké vojenské manévry, které se v tu dobu plánovaly na Západní Ukrajině.

Byl pěkný slunečný den, venkovští kluci jako obyčejně jeli pást kolchozní koně. Cesta na pastviny vedla přes silnici (autostrádu), kde byl neobyčejně velký pohyb vojenských vozidel, tak že se stěží dostali na pastvu. A ještě hůře nazpět. Po návratu z pastvy informovali vedoucí kolchozu i lidi v obci o neobvyklé situaci na autostrádě.

Odpoledne přeletělo nad Dembrovkou směrem k městu Rovnu asi 9 bombardovacích letadel s černými kříži pod křídly. Nad městem se setkaly se silnou protiletadlovou palbou, přesto zde shodily náklad bomb a při návratu zpět došlo ke vzdušnému souboji. To již nevěstilo nic dobrého. Teprve k večeru se do vesnice donesla zpráva o věrolomném přepadení Sovětského svazu fašistickým Německem.

V tu dobu již zuřily těžké boje. Německé letectvo využívající i letišť ve Finsku a Rumunsku od 4.00 hod. ráno nepřetržitě bombardovalo všechny větší města a důležité železniční uzly v pohraničních oblastech od Bílého až k Černému moři. Nenadálý bleskový útok bez vyhlášení války způsobil sovětskému letectvu těžké ztráty na zemi i ve vzduchu, ochromoval železniční dopravu, přerušil spojení a to vše vyvolalo paniku a zmatek na celém napadeném území.

Současně se dala do pohybu i německá pozemní armáda na jižním strategickém směru přes Volyň na Kyjev. Německé tankové armády se jako lavina valily do vnitrozemí. Jako první se jim postavili na odpor sovětsí pohraničáři, kteří v nerovném boji prakticky všichni padli, včetně rodinných příslušníků.

Druhý den odpoledne přijel do vesnice politický pracovník z Rovna, nechal svolat veřejnou schůzi občanů, kde je informoval o věrolomném přepadení Sovětského svazu fašistickým Německem a ubezpečoval obyvatelstvo, že Rudá armáda má dostatek sil a prostředků k odražení útoku a zničení nepřítele.

V diskuzi vystoupili i předseda selsovětu Karel Václavík, který řekl, že odvěkým nepřítelem Čechů byli Němci, a proto volyňští Češi budou pomáhat SSSR porazit Německo a zapojí se do boje za osvobození staré vlasti.

Na podporu boje proti fašismu se vyslovilo i několik dalších občanů. Později se v obci rozšířila poplašná zpráva, že se nejednalo o politického pracovníka, ale o německého špiona, který byl pověřen sledovat chování obyvatelstva před příchodem německých vojsk. To vyvolalo strach z německé persekuce u diskutujících občanů.

Za neustálých těžkých obranných bojů, střídaných s odhodlanými útoky, ustupoval přes Brody a Zločov 8. motorizovaný armádní sbor gen. Rjabuševa, který byl pro nedostatek pohonných hmot rozbit tankovou armádou von Kreista u města Dubna.

Zbytky rozprášeného sboru dne 3. 7. 1941 zaujaly obranné postavení na okraji a v hloubce Varkovišovského lesa, aby kryly ústup pěších jednotek po autostrádě směrem k Rovnu. Dva dny nato odrážely nápor Němců útočících od Dubna. Druhý den k večeru obránci spěšně opouštěli postavení, zanechávajíc zde nadbytečný vojenský materiál a ustupovali po autostrádě směrem k Rovnu, Kyjevu. Současně s nimi se z hloubi lesa stěhovala po cestě přes Dembrovku vojenská nemocnice a s ní několik maskovaných nákladních aut plně naloženými raněnými vojáky.

Občané jim poskytovali vodu, potraviny a vše, co potřebovali. S ustupujícími takovými jednotkami bylo přerušeno spojení, zásobování, tankisté po spotřebování pohonných hmot bezradně opouštěli bojeschopné tanky. U silnice od města Dubna k Rovnu bylo takto ponecháno nejméně 15 tanků.

V místech obranného postavení zůstala ležet spousta vojenské techniky. Dembrovští občané, na základě získaných smutných zkušeností z historie, si odtud odnesli zbraně a munici, vše pečlivě ukryli.

Při hledání zbylých věcí našli v křoví těžce raněného důstojníka. Nabídl se mu, že ho odnesou do vesnice a poskytnou pomoc, on odmítl s tím, že počká na sběrače raněných. Přesto pro něho večer zajel Josef Samců, odvezl do vesnice a ubytoval v hostinci u Dragonů. Tam byl ošetřen a byla mu poskytnuta strava. Posílen a odpočatý odešel neznámo kam. O jeho dalším osudu nebylo nic známo.

Teprve 6. 7. 1941 se v obci objevili Němci, několik osobních aut se odpojilo od německé kolony a směřovala po prašné cestě k vesnici.

Po Dembrovce jela auta pomalu, němečtí důstojníci sledovali z otevřených aut obec a její okolí. Vedle aleje zralých třešní se auta zastavila, nižší důstojníci vystoupili z aut, natrhali třešně a donesli ostatním. Potom jela auta dál a připojila se v obci Omelanštině ke koloně. Nikdo v obci je nevítal, občané je skrytě pozorovali z oken a dvorů. Pouze děti pobíhaly kolem, obdivovaly auta. Když Němci odjeli, s radostí sdělovaly rodičům, že mezi osobními auty bylo jedno s výrobní značkou „TATRA“.

Jiná situace se odehrála v ukrajinských obcích, zde byli Němci vítáni jako osvoboditelé. Ukrajinci věřili, že za pomoci Německa se jim podaří vytvořit tzv. Velkou Ukrajinu. Členové organizace ukrajinských nacionalistů pomáhali odzbrojovat menší skupiny sovětských vojáků. Těsně před vstupem německých vojsk obsadili město Lvov. Spolu s Němci se vrátili domů i ukrajínští nacionalisté, kteří před tím uprchli do Německem obsazeného Polska, kde se dali do německých služeb a prošli speciálním výcvikem v divizní škole v Krakově. Ti si společně s místními příslušníky organizace ukrajinských nacionalistů vyřizovali osobní účty i politické s Ukrajinci, kteří spolupracovali se Sověty. V ukrajinských obcích se pořádaly tzv. veřejné lidové soudy nad sovětskými aktivisty a komunisty, z let 1939-1941. Většina z nich, pokud neuprchla před příchodem Němců, byla popravena.

Docházelo k tak tragickým událostem, že příslušníci rodiny se popravovali navzájem (matka nechala popravit syna, syn otce, bratr bratra atp.).

Rovněž na Dembrovce bylo vyhrožováno zabitím Karlu Václavíkovi, bývalému předsedovi selsovětu, a Josefu Stryjovi, předsedovi kolchozu. Ti se určitou dobu skrývali před ukrajinskými nacionalisty.

Dík solidaritě a mlčenlivosti občanů oba ve zdraví přežili okupaci. Po osvobození Volyně dobrovolně vstoupili do I. čs. armádního sboru, zúčastnili se bojů pod Duklou a při osvobozování ČSR. Oba válku přežili, Karel Václavík se vrátil jako válečný invalida bez ruky.

Bezprostředně po frontě bylo velkým lákadlem pro kluky, různé přístroje, nářadí a munice v opuštěných sovětských tancích. I přes přísný zákaz rodičů chodili sem, aby získali zejména střelných prach. Sypký pálili a prach ve formě dutých tyčinek používali jako raket ke strašení děvčat. Při jedné takové akci, kdy Josef Bačovský a Václav Dvořák prováděli uvnitř tanku demontáž zařízení, Stanislav Bačovský stál na tanku a nábojem s rozbuškou otloukal zelenou barvu z jeho povrchu a přitom říkal:“ Kdyby baťko Stalin viděl, jak ten lak dobře drží“. Najednou došlo k výbuchu a utržení jeho pravé ruky až ke kloubu loketnímu. Byl to první těžce raněný v obci s následnou trvalou invaliditou.

I dospělí občané chodili do tanků vytloukat hliník, z kterého pak po domácku tavením vyráběli hrnce, pekáče a jiné potřebné věci.

Od 1. září 1941 se Volyň administrativně stala součástí Říšského komisariátu Ukrajiny, jehož hlavním městem se stalo Rovno, kde sídlil představitel správního útvaru – říšský komisař Erich Koch. Součástí říšského komisariátu bylo 6 zemských komisariátů, které se členily na okresy, kde se nacházel potlačovatelský orgán a policejní posádky formované většinou z ukrajinských nacionalistů. V každém okresu byl německý okresní komisař (Kreislandwict), zmocněnec pro pracovní síly a zemědělský vedoucí, jemu pak byli podřízeni starostové obcí.

Podle pokynu ukrajinských nacionalistů byl do funkce předsedy v obci určen Viktor Dudka, povoláním pánský krejčí. Za manželku měl Amálii, rozenou Moravcovou, dámskou švadlenu. Ten funkci odmítl a do této funkce byl zvolen Jan Hamáček. Tajemníka vykonával Václav Moravec.

Jedním z prvních opatření bylo zabavení radiopřijímačů. Za černý poslech nebo jeho nalezení hrozil trest smrti. Přesto se podařilo Barfajtu Vladimírovi, Václavu Moravcovi radiopřijímač uschovat, později sloužily jako stálý zdroj informací o situaci na frontě.

Za okupace Volyně a celá Ukrajina se měla stát německou zásobárnou. Okupační aparát usiloval o to, aby z obce získal co největší množství zemědělských výrobků, obilí, masa, mléka a olejnatých semen. Proto omezil samozásobovatelské mletí ve mlýnech na 15kg obilí na osobu za měsíc. Do žitné mouky museli ve mlýně povinně přidávat třetinu ječné mouky. Byly zabaveny odstředivky mléka. Domácí porážky prasat a mletí v mlýně byly vázány na splnění dodávek obilí a masa. Proto se na Volyni rozšířilo domácké šrotování obilí a výroba rostlinného oleje z řepky a lničky.

Život v obci se vrátil do doby materiálního hospodaření, průmyslové výrobky nebyly k dostání vůbec. Občané byli nuceni vyrábět si veškeré potřebné věci sami.

Šlo nejen o potraviny, ale i mýdlo, kuchyňské nádoby, domácí plátno a kůži na obuv. Univerzálním platidlem se stala domácí samohonka, kterou vařil prakticky každý, ponejvíce z cukrovky, žita, pšenice a brambor. Běžným platidlem byl sirup získaný z cukrové řepy.

Od začátku okupace museli být Židé viditelně označeni šesticípou hvězdou (Davidovou hvězdou). Již na podzim v r. 1941 byli násilím zahrnání do ghetta ve Varkovičicích a Rovně. Odchod z ghetta byl jen na propustku. Práceschopní židé pracovali na silnici za kus chleba a pár brambor. Židé museli Němcům odevzdat všechno bohatství, co měli nahospodařené. Nesnesitelné podmínky je nutily k útěku. Jediným útočištěm v té době byly české vesnice. Někdy v dubnu r. 1942 uteklo z Varkovičského ghetta asi 20 Židů na Dembrovku, kde hledali úkryt. V patách za nimi přijeli do obce ukrajínští policajti a všechny pochytili. Pod záminkou, že je propustí, od nich vymáhali zbytek cenností, co ještě měli. Potom je zahrnali na okraj dembrovského lesa, kde je postříleli a zakopali.

Později v létě se v obci opět ukrylo několik židovských rodin, mezi nimi i známé rodiny Abramová a Icková. Schovali se ve stodolách, chlévech, na půdách. Občané jim poskytovali vše potřebné i přesto, že jim za jejich úkryt hrozil trest smrti. Jejich úkryt byl záhy prozrazen neznámým, ukrajinská policie je pochytila a odvěkla do Českého lesa a zde je za nelidského mučení nakonec popravila. Snad nikdo z pamětníků nezapomene na ten pěkný den, který byl večer zkalen pláčem a nářkem mučených židů, ukončen několika výstřely. Údajně se tenkrát podařilo jednomu synovi z Abramové rodiny utéci, přežít válku a uprchnout do USA. V tu dobu byly židovské pogromy na denním pořádku, jeden z největších byl v Rovně, kde bylo popraveno několik tisíc Židů.

Nelidské poměry vládly v zajateckém táboře v Rovně. Dozor nad zajatci mimo ukrajinské policie měli i členové německé mládežnické organizace „Hitlerjugend“.

Ti podle výpovědi svědků využívali zajatců jako živých terčů při výcviku v ostrých střelbách. Je to neuvěřitelné, ale bylo to tak, že lidé židovského původu a slovanského měli mnohdy menší cenu než zvířata.

V roce 1942 každá obec, tehdy i Dembrovka, musela posílat lidi na nucené práce do Německa, jednalo se tenkrát o ročníky 23-25. Němci přitom přihlíželi k výměře půdy v obci, na každé 3 ha půdy musela zůstat jedna pracovní síla. V obci se dělalo všechno možné, aby nikdo do Německa nemusel.

Děti z početnějších rodin byly evidovány v bohatých rodinách, na oko se uzavíraly nerovné sňatky, v sousedních obcích si krajané za úplatky odepisovali až 2 roky. To jim později dělalo problémy při odchodu do starobního důchodu v ČSR. I přesto z Dembrovky na nucené práce odjela Libuše Hamáčková.

Po dobu okupace byla uzavřena místní škola, úplně se zastavil kulturní život v obci. Veškeré společenské dění spočívalo v tom, že mládež se scházela v rodinách, kde bydlela děvčata, hrály se zde různé společenské hry, zpívaly se národní písně, tajně se dokonce pořádaly zábavy při gramofonu nebo harmonice. Starší občané chodili na besedy k příbuzným nebo sousedům, muži hráli karty, přitom ochutnávali samohonku, ženy se zabývaly domácími pracemi nebo v zimních měsících dráním peří. Ukrajínští nacionalisté brzy poznali pravou tvář německého fašismu. Postupně se rozplynula jejich naděje na vytvoření „Samostatné Ukrajiny“. Když jim komisař Erich Koch na sjezdu ukrajinské inteligence v Rovně v r. 1942 jasně prohlásil, že Ukrajinci nejsou schopni vládnout, že jim musí vládnout velký národ německý. V tu dobu již začalo pronásledování a zatýkání předních funkcionářů Organizace ukrajinských nacionalistů. Mezi nimi byl zatčen a uvězněn v koncentračním táboře předák Štefan Bondera. To v podstatě podkopalo vzájemnou důvěru, ukrajínští nacionalisté jen na oko spolupracovali s Němci. Ve skutečnosti však začali vyvíjet vlastní činnost na vytvoření samostatné Ukrajiny.

Němci v obavě, aby se nesjednotili s Poláky v boji proti nim, zákeřně poštváli Ukrajince proti Polákům. Záměrně šířili zprávu, o tom, že západní Ukrajina v minulosti patřila Polákům a proto, pokud zde budou žít Poláci, budou vždycky usilovat o nárok na toto území. Proto již v r. 1942 docházelo k prvním, ze začátku záhadným vraždám jednotlivých Poláků i celých rodin.

Na jaře 1943 o velikonočních Němci chystali hromadné popravy vězňů, ve všech volyňských věznicích současně. Ukrajinským strážím nedůvěřovali, proto spolu s nimi věznice hlídali maďarští vojáci. Těsně před velikonoce se ukrajínští strážní vzbouřili, postříleli maďarské strážce a propustili na svobodu tisíce vězňů, ze všech věznic současně. Sami se zbraněmi v rukou odešli do lesa, kde se stali jádrem Ukrajinské povstalecké armády (UPA). Před velikonoce v r. 1943 si rovněž Organizace ukrajinských nacionalistů (OVN) dala za úkol vyhnat nebo vyvraždit Poláky a Židy do konce roku. Oddíly UPA nejdříve vraždily a vypalovaly jednotlivé rodiny, později vraždily a vypalovaly celé polské obce. Nad nikým neměli slitování, vraždily bezbranné ženy, děti i starce. Poláci utíkali do měst pod ochranou Němců, vstupovali do Německé policie a společně s Němci se mstili Ukrajincům. V katastru obce Dembrovky bydlely 4 polské rodiny. Josef Lapušek – cestář a dva bratři Staňkowští se starými rodiči, hospodařili na malých zemědělských usedlostech, bydleli u cesty spojující Dembrovku s Hrušvicí. Byli to poctiví a pracovití lidé, kteří s českým obyvatelstvem žili v plné sousedské shodě. Josef Lapušek bydlel u silnice (autostrády) v malém domku, vzdáleném asi 1km od obce. Z obavy před náhlým vpádem banderovců si postupně vybudoval 3 metry vysoký plot, kterým oplotil celou skromnou usedlost a vytvořil tak malou pevnůstku. Z usedlosti vedla podzemní tajná chodba několik metrů do pole, kde ústila maskovaným otvorem.

Začátkem srpna 1943 se Vladimír Samec se synem vraceli v pozdních večerních hodinách z pole domů. Když přejížděli autostrádu, začaly se před nimi ze tmy příkopu vynořovat lidské postavy. Byli to banderovci, kteří přijeli zlikvidovat Lapuškovou rodinu. Jejich velitel je zastavil, ptal se na jména, chvíli se skupinou rozhodoval, co s nimi provede. Po velkém prošení obou se banderovci rozhodli upustit od zavraždění a pod přísahou, že akci neprozradí, je nechali odjet domů.

Za nedodržení slibu je čekala smrt nebo vyříznutí jazyka. Po návratu domů s hrůzou čekali, co bude dál.

Asi ve dvě hodiny ráno viděli velkou ohnivou zář. A to v místě, kde bydlela Lapuškova rodina. Později ve tři hodiny zaklepal někdo u Samců na dveře. Byla to paní Lapušková se synem Marianem, žádali o poskytnutí úkrytu a schovali se ve stodole do slámy. Ráno přiběhl do obce starý Lapušek s dcerou Helenou, vykládal občanům o hrůzách, kterou tu noc prožili. Dvacetiminutové rozhodování o osudu Samcových postačilo Lapuškom k tomu, aby s sebou vzali to nejnnutnější a uprchli tajnou cestou do brambor, paní Lapušková se synem stačila ještě utéci na Dembrovku, Lapušek a dcera byli nuceni kvůli obklíčení budovy, zůstat v řádcích pod zelenou natí brambor a to až do rána.

Banderovci obklíčili usedlost, vnikli dovnitř. Když rodinu nenašli, prohledali okolí, odnesli movitý majetek, odvedli hospodářské zvířata a usedlost spálili.

Tentýž den Josef Samec členy Lapuškovy rodiny schoval do pytlů. Zavázal, naložil na vůz, přikryl slámou a tajně odvezlo do Rovna. Tak byla rodina Lapuškova zachráněna. Později se prý odstěhovala do Polska a žila na západním území Polska.

Tragicky skončily rodiny Staňkowských. Ti, když se dověděli o přepadení Lapuškovy rodiny, vzali s sebou nejnnutnější věci a odstěhovali se do Rovna. Protože bylo po žních a na sýpce jim zůstalo hodně obilí, rozhodli se po týdnu tajně vrátit zpět, naložit trochu obilí a další potřebné věci a odvézt do Rovna. To se jim stalo osudné. Banderovci je sledovali, večer přepadli, po bestiálním mučení zavraždili a mrtvoly naházely do studny. Obě usedlosti po vydrancování spálily. Lidé v obci slyšeli jejich pláč a nářek, viděli hořet usedlosti. Nikdo se neodvážil jim pomoci, poněvadž by je mohl stihnout stejný osud. Tak zahynulo tisíce nevinných lidí.

Stejným osudem původně banderovci vyhrožovali i Čechům. Zavraždili několik krajanů, především z rodin katolických nebo smíšených manželství s Poláky. Brzy na pokyn svým předáků, z nichž mnozí před válkou studovali na Podkarpatské Rusi, se začali k Čechům chovat shovívavě. Naopak se snažili získat je do svých řad. Tvrdili, že jestli Češi chtějí žít s nimi, musí s nimi společně bojovat. Do budoucna počítali s tím, že po vytvoření samostatné Ukrajiny budou volnější Češi využiti jako zprostředkovatelé obchodních styků mezi agrární Ukrajinou a průmyslovým ČSR.

V roce 1943 začalo mnohvládí v různých místech a podmínkách. Němci, banderovci, Poláci a sovětsí partyzáni. Reakcí na tíživé podmínky německé okupace a obranu proti teroru si česká menšina založila již koncem roku 1941 ilegální protifašistickou organizaci „BLANÍK“. K hlavním organizátorům patřili učitel Vladimír Knop z Mirohoště (krycí jméno J. Vlček), redaktor krajanských listů v Lucku Josef Rejzek (pseudonym J. Vinařický) a ing. Jiří Lizálek pracoval pod jménem Brož.

Hlavním cílem organizace mělo být posílení národního uvědomění české menšiny a její příprava k hromadnému vstupu do Československé vojenské jednotky v SSSR:

– vydáváním kolportáží ilegálního časopisu a letáků vést k vlastenectví

- vytvořením bezpečnostní skupiny, která by varovala neuvědomělé jedince před jakoukoliv spoluprací s okupanty,
- vybudováním informační sítě k získání zpráv o pohybu nepřátelských vojsk a činnosti místních okupantských úřadů.
- shromažďováním zbraní, střeliva a jiných vojenských materiálů, organizováním výcviku ve zbraní, v řízení motorových vozidel a první pomoci
- organizováním sítě záškodníků, kteří by narušovali dopravu.

Územně byla organizace v r. 1943 rozdělena na 5 okrsků, které byly tvořeny až šesti jednotkami, z nichž každá se skládala z 3-9 spojek. Jedna lokalita představovala jednu spojku. V r. 1942 byla na Dembrovce založena spojka. Vedoucím byl Karel Václavík starší. Členové byli dva jeho synové Karel a Vratislav, Jan Bureš, Josef Zatrpa, Josef Havlíček, Vladimír Barfajt, Josef Stryja, Miloslav Kubín, Josef Černý, Vladimír a Jan Hamáček, Vladimír Bačovský a další.

Schůzky spojky se konaly střídavě u jednotlivých členů, nejčastěji v bytě Vladimíra Barfajta, kde se po projednání programu uskutečňoval společný poslech radiopřijímače za dodržování všech bezpečnostních opatření. Získané informace o situaci na frontách posilovaly národní uvědomění členů a ovlivňovaly další činnost spojky.

Organizačně patřila dembrovská skupina Blaníku do II. Okrsku. Pracovala do poloviny roku 1943. Pracovala pod vedením Rostislava Hlaváčka a poté Josefa Mojdlu.

Ústředí organizace „Blaník“ seznámila na schůzkách Organizaci ukrajinských nacionalistů o cílech a úkolech organizace. Tím přinutila banderovce upustit od jejich požadavků, aby volyňští Češi vstupovali do jiného organizovaného oddílu nazvaného Česká povstalecká armáda. I když byl vyjasněn poměr Blaníku k OUN, přesto docházelo k vražedným útokům vůči krajanům a několik desítek jich bylo vyvražděno.

Organizaci Blaník se podařilo splnit úkoly, které si vytyčila. V první řadě vyvedla českou menšinu z národních a bratrovražedných bojů na Volyni, Nedošlo k hromadnému vyvraždění českého etnika ani ze strany Němců, ani ukrajinských nacionalistů a dalších vojensky organizovaných skupin, včetně hrabivých band.

IX. Osvobození v r. 1944, nástup do Čs. armády

Již na začátku ledna, zejména v nočních hodinách, bylo v dálce slyšet hřmění děl. To byla předzvěst blížící se fronty. Krajané netrpělivě čekali na osvobození, věřili, že tak jako v minulosti i tentokrát se fronta obci vyhne. Skutečnost však byla jiná.

Druhého února 1944 dopoledne přijela do obce ubytovací německá jednotka, která připravila ubytování pro ustupující Němce od Kyjeva. V odpoledních hodinách se do vesnice od autostrády hrnuly zbytky rozprášených různých druhů vojsk, tanky, dělostřelectvo i motorizovaná pěchota. Tentokrát už to nebyli zpupní, nadutí a sebevědomí hrdinové, ale vyčerpaní, zarostlí a zavšivení lidé. Konečně po šestitýdenním nepřetržitém boji se jim dostalo odpočinku. Po ubytování a rozestavění stráží se vojáci věnovali osobní hygieně a údržbě vojenské techniky. K velkému překvapení došlo v rodině u Samců, když se jeden z důstojníků najednou česky zeptal, kde se zde vzali Češi. Bylo mu sděleno, že zde žijí již více než 70. let. Na to on dodal, že pochází ze Sudet. Dále pokračoval, zda je jim známo o tom, že společně se Sovětskou armádou postupuje i Československá jednotka, se kterou měli tu čest se setkat v boji o Kyjev. Samcovi se naoko tvářili, že o něčem takovém neví, ačkoliv byli dokonale informováni o existenci této jednotky prostřednictvím organizace "Blaník".

Brzy po setmění většina unavených vojáků zalehla ke spánku, ochranu zabezpečovali pouze rozestavěné hlídky. Kolem druhé hodiny ráno byl vyhlášen poplach. Potom, co sovětská rozvědka nepozorovaně pronikla do středu obce, zneškodnila hlídku a dva vojáci se vrhli do stavení Antonína Kubáčka, zabili jednoho spícího německého vojáka, dalšího zranili. Poté došlo k přestřelce, při které byl jeden sovětský voják zabit. Ostatní osedlali koně, zahájili palbu do oken a odjeli směrem k Martinovce. Během dvou hodin německé vojsko pod ochrannou tanků opustilo vesnici a ustupovalo po cestě k autostrádě. Bezprostředně za nimi přišli dlouho očekávaní sovětské vojáci. Občané je přivítali a domnívali se, že pro obec válka skončila. Přepočítali se.

Ustupující německá vojska 2. února 1944 zaujala výhodné obranné postavení za Dembrovkou, po obou stranách autostrády v přilehlých lesích. Úkolem bylo zpomalit postup sovětských vojsk směrem od Kyjeva a zajistit ochranu ustupujícím jednotkám po autostrádě k Dubnu. Teprve později se občané dozvěděli, že německá vojska, ubytovaná na Dembrovce, byla součástí tohoto obranného seskupení. Němci se domnívali, že jsou dostatečně odpoutáni od postupujících sovětských vojsk a mají dostatek sil k odražení nenadálého útoku. Přepadení německých vojsk na Dembrovce pokládali za akci partyzánů.

Mezitím 2. února v odpoledních hodinách sovětské jednotky postupující po silnici od Rovna na Mlynov obsadily sousední obec Martinovku. Odtud také ve večerních hodinách sovětská rozvědka pronikla na Dembrovku.

Němci v domněnání, že se jednalo o útok partyzánů, se chtěli obyvatelům pomstít. Proto druhý den kolem poledne po krátké minometné palbě /přípravě/, poškození několika budov na okraji obce, zahájili na vesnici útok v síle asi jednoho praporu. Při útoku vyháněli občany z budov, sklepů a hnali je před sebou dál do vesnice. Sovětští vojáci se urputně bránili německé přesile. Útok byl zastaven u Vegrichtů, silná palba a několik raněných německých vojáků přinutila útočníky k ústupu. Ve vzniklém zmatku se občané rozprchli a poschovávali do sklepů nebo stavení. Jeden Němec stačil ještě hodit ruční granát do sklepa na dvoře u Stryjů, kde se schovalo několik osob. Naštěstí granát dopadl do peřin, došlo k výbuchu, při kterém byla lehce raněna, na rukou, stařenka Kadlecová. Když boj utichl, starý Kadlec v nestřeženém okamžiku opustil sklep a rozhodl se vrátit domů, aby odvázal a vyhnal domácí zvířata z hořících stájí a odnesl sebou to nejcennější, svoje housličky. To se mu stalo osudné, ustupující Němci ho zastřelili. Rodina ho později našla mrtvého, jak klečí v kuchyni opřen o židli a ve ztuhlé levé ruce pevně drží svůj oblíbený nástroj.

Po odražení útoku se sovětští vojáci postupně z Dembrovky stáhli a ponechali zde několik předsunutých hlídek. Ty byly schovány a z úkrytu pozorovaly pohyb Němců. V odpoledních hodinách byl v obci relativní klid, večer došlo k dělostřeleckému souboji. Velkým štěstím pro tzv. místní část obce Dembrovky bylo, že ležela v mírném svahu, miny a dělostřelecké granáty ji většinou mýjely a dopadaly na cestu, která vedla k Martinovce. Později Němci přenesli palbu na Martinovku přímo, kde stála sovětská vojska.

Němci neupustili od pomsty, ještě téže noci pomocí svítících zápalných střel postupně zapálili dvě obytná stavení a dvacet jedna stodol. Celá místní část "Dembrovka" byla v jednom ohni, plameny šlehalo vysoko nad obcí, ohnivá záře za tmavé noci /v tu dobu nebyl sníh/ ozařovala celé okolí. Tím Němci získali dokonalý přehled o pohybu sovětských vojsk a bránili jim v dalším postupu vpřed. Zoufalí občané se mezi střelbou snažili ještě v noci hasit své skromné zásoby krmiva a zemědělskou techniku. A to celou noc a ještě následující den.

Konečně třetí den v odpoledních hodinách se v obci objevily jednotky jezdecké divize, vojáci vyměnili raněné a vyhublé koně za zdravé a ukryli je ve velké ovocné zahradě Františka Dvořáka a Josefa Moravce. Potom jako pěšáci zaujali kruhovou obranu obce. Mezitím se část německého vojska přesunula na západ do Dobrovského lesa. Úkryt koní byl objeven a přesnou minometnou palbou byli prakticky všichni koni zabiti.

Po následné minometné přípravě, při které byl těžce raněn Václav Skolský, když vyháněl dobytek ze stáje, se Němci opět pokusili o útok, tentokrát naposled. V tu dobu sovětská armáda přisunula na Martinovku kaťuše a zahájila raketovou palbu na německé postavení. To přimělo Němce k postupnému opuštění obranného postavení.

Fronta v obci trvala čtyři dny, lidé z okolního kraje, když viděli tu hrůzu, která se na Dembrovce udála, nevěřili, že snad někdo z občanů tu tragédii přežil. Válka tentokrát obec krutě postihla, byl zabit Teodor Kadlec, lehce raněná jeho manželka Anna Kadlecová a těžce raněn Václav Skalský. V boji o obec bylo zabito sedm sovětských vojáků. Rozvědčík byl pohřben

u Kubáčků na zahradě, tam kde byl zabit, ostatní na českém hřbitově. Němců padlo údajně třináct, velký počet raněných, všechny zabitě a raněné Němci při ústupu odvezli sebou.

Nedozírné škody byly způsobeny na nemovitém a movitém majetku. Hořela dvě obytná stavení, dvacet jedna stodol a na nich objemná a jadrná krmiva, tolik potřebná k výživě hospodářských zvířat před ukončením zimního období. Mimo to bylo dále poškozeno několik dalších hospodářských budov.

Ohledně postižení občanů ve spolupráci s ostatními vystavěli aspoň jednoduché přístřešky pro ukrytí zbylých zemědělských strojů a uschování získaných objemových krmiv, poněvadž se předpokládalo, že budou zmobilizováni všichni zdraví muži. To se také později stalo.

Bezprostředně za frontou byla na osvobozeném území Volyně zahájena všeobecná mobilizace všech mužů od 18-50 let. Velitelství 1. Čs. samostatné brigády v SSSR zřídilo vojenské velitelství v Rovně k zabezpečení mobilizace volyňských Čechů. Dne 15. března v r. 1944 odvodní komise v Rovně provedla mobilizaci Dobrovských občanů. Odvody probíhaly hladce a rychle, neschopných bylo málo. Z Dembrovky bylo odvedeno 47 mužů. Smutné bylo loučení odvedenců s domovem a svými nejdražšími. Matky, manželky a dívky plakaly, muži statečně potlačovali slzy, styděli se za ně. Nikdo z nich si tenkrát nechtěl připustit tu eventualitu, že může padnout v boji. A už nikdy neuvidí to, co opouští. Všichni cítili svatou povinnost zúčtovat s fašismem, pomoci osvobodit „starou vlast“ a vybojovat si právo na návrat do budoucího Československa a zaujmout místo v něm.

Nováčci z Dembrovky a sousedních obcí Rovenského rajonu byli odesláni do náhradního pluku I. brigády. Byli v Jefremově, městečce vzdáleném asi 300km od Moskvy. Zde někteří mladí fyzicky zdatní muži ve věku 20-25 let byli vybráni a zařazeni do formující se 2. československé paradesantní brigády, kde prošli tvrdým výcvikem. Později po výsadku na Slovensku 3 z nich Vladislav Václavík, Josef Bačovský a Josef Kovářů byli Němci chyceni, když v jedné slovenské vesničce sháněli potraviny a po drastickém mučení byli popraveni. Raději volili smrt, než by prozradili úkryt svých bojových druhů v horách. Zbývající občané byli zařazeni převážně do 3. brigády, do ženijních, spojovacích a týlových jednotek.

Těžký život nastal po odchodu mužů do války. V obci zůstali pouze mladí chlapečci do 18 let, muži zproštěni vojenské služby a občané nad 50 let stáří. Nejhorší na tom byly ženy s malými dětmi. S vypětím všech sil se snažily orat, sít a sklízet úrodu. Nesmírně těžký byl úděl těchto žen, proto si také nejedna z nich po celodenní dřině, když uložila děti ke spánku, hořce zaplakala nad svým osudem. Aby rodinu oblékla a obula, musela navíc ještě celou noc péct pečivo, tlouci máslo nebo hnát samohonku. Ráno jet do města na bazar, prodat a za získané peníze nebo přímo potraviny dostat vše nezbytně nutné.

Nebylo dne ani hodiny, aby nevzpomínaly na své milované, kteří někde v dáli krvácejí na frontě. Každá příjemná zpráva z fronty byla pro mě povzbuzením a vzpruhou v jejich strastiplném životě.

Přímo tragickou událostí v obci bylo, když došlo oznámení, že někdo z obce padl hrdinnou smrtí. Vesnicí se ozýval pláč a nářek nejen v rodinách pozůstalých, ale všude tam, kde měly někoho na frontě. Neboť válka byla nemilosrdná a krutá.

Již tak dost složitou situaci znásoboval strach, strach před nocí, zda se děti a ženy dožijí rána nebo se stanou obětí banderovců nebo loupeživých tlup, které vystupovaly pod jejich jménem. Dokladem toho byly každodenní loupeže a vraždění nevinných lidí kolem. V sousední obci Martinovce byla vyvražděna rodina Kabátova neznámým kým.

V obci byli zlodějskou tlupou přepadeni Vikovi. Lupiči je zavřeli do jedné místnosti a pod pohrůžkou, že zabijí každého, kdo místnost opustí, začali krást, co se dalo. Díky odvaze Václava Vika, který neuposlechl, vyrazil okno a skočil přímo na hlídkujícího zloděje, pak došlo k výstřelu. To vyburcovalo celou obec a přimělo tlupu k útěku.

Jednou z večera přijela po zuby ozbrojená početná skupina a obsadila celou Barfajtovu usedlost, její příslušníci se chovali nevázaně, vedli záměrně řeči o vraždě Kabátovy rodiny a dalších. Z toho paní Barfajtová usoudila, že je přišli zabít. Nemeškala, vzala dcerku, proklouzla mezi hlídkami, opustila usedlost, obě napolo oděné, bosé, utíkaly ve sněhu lesem do 3km vzdálené české vesničky Chomout k rodičům. Nepopsatelnou radostí pro ně bylo, když ráno po návratu našli syna a staré rodiče naživu. To bylo jen několik málo epizod, které se v obci udály.

Podstatně horší situace byla v českých obcích vzdálených od měst nebo osaměle žijících českých rodin uprostřed ukrajinských vesnic.

V této složité době se z nejvíce ohrožených míst v okolí přistěhovala na Dembrovku několik českých rodin ke svým příbuzným. Jednalo se o rodiny Kalcovou, Pallovou, Pistarskou, Dyšlovskou a dále jednotlivci Šustr Václav, Kubáčková Marie, Řezáčová Naďa. Společně s dembrovskými občany reemigrovali do ČSR.

Složité válečné poměry měly bezesporu vliv nejen na upevňování mezilidských vztahů uvnitř obce, ale i na celkovou soudržnost Čechů v daném regionu. Občané si navzájem pomáhali, společně snášeli vše dobré i zlé. Špičkové zemědělské práce se prováděly vesměs sousedskou nebo rodinnou svépomocí. Všechno úsilí bylo zaměřeno na zabezpečení plynulého chodu zemědělství, vyprodukování maximálního množství potravy pro frontu. Občané dobře věděli, že na místech v hloubi Ruska, kde zuřila poziční fronta a všude tam, kde Němci při ústupu volili taktiku spálení země (v oblastech měst Kursk, Orel, Braňsk a dalších), je nesmírná bída a hlad. Tisíce lidí zde umíralo hladem a zimou. Ti, co zůstali a byli schopni cesty, utíkali ze zoufalství na západní Ukrajinu, aby si zachránili holý život a svou práci získali trochu potravin a dovezli je k přežití svých blízkých. Mimo to se krajané snažili poskytnout finanční i naturální pomoc 1. čs. armádnímu sboru. Organizovali peněžní sbírky na válečnou výzbroj, každý voják po návštěvě rodiny s sebou odvážel něco potřebného pro svoji jednotku. Jednou Vladimír Samec dokonce po dvoudenní dovolené jen na voze taženém párem koní, plně naloženém potravinami. To nebyl ojedinělý případ.

Pomoc byla chápána jako vlastenecká povinnost. Jen stěží lze vyčíslit pomoc, kterou obec věnovala československé armádě.

Na osvobozené území se vrátila bývalá sovětská správa do okresu Rovna. Na Dembrovce byla obnovena samospráva, předsedou selsovětu byl zvolen Hamáček Jan, který tuto funkci zastával až do reemigrace do ČSR.

Přes všechny vyjmenované těžkosti docházelo postupně ke konsolidaci složitých poměrů, v obci byla otevřena místní škola a v sousední vesnici Omelanštině střední desetiletá škola s maturitou. Zakladatelem střední školy byl učitel Václav Křivka, kterému se podařilo české děti z 5–6 tříd z celého okolí shromáždit.

Jeho snahou bylo vychovat českou inteligenci, tolik potřebnou po skončení války. To se mu splnilo. Řada bývalých žáků po reemigraci do ČSR vystudovala vysoké školy. Tak z Dembrovky to byli Marie Stryjová, která s úspěchem ukončila Karlovu univerzitu, dále Václav First a Vladimír Samec, oba vystudovali vysokou školu veterinární v Brně a Košicích.

Učitel Václav Křivka se značnou měrou zasloužil o rozvoj českého školství na Volyni. Byl to velký vlastenec, vychovával děti k lásce k rodnému jazyku a staré vlasti“. Ještě po reemigraci, jako důchodce, se zajímal o osud svých žáků, jak dalece se naplnily jeho plány.

Již samotné založení střední školy v Omelanštině mělo velký společenský význam. Postupně se zde soustředil kulturní život z celého okolí, hrála se zde divadla, pořádaly taneční zábavy a další akce. To ve mělo bezesporu velký vliv na národní uvědomění krajanů v daném regionu.

Jak již bylo vzpomenu, život krajanů během války a těsně po ní až do reemigrace byl znepríjemňován činností banderovců a dalších hrabivých band. Těsně před frontou, během ní a bezprostředně po osvobození, přechodně ustala činnost banderovců. Ozbrojené služby Ukrajinské povstalecké armády se většinou ukryly v lesích zemljankách, lesních salaších a podzemních krytech.

Civilní složky Organizace ukrajinských nacionalistů se v převážné míře schovaly do předem vybudovaných krytů pod usedlostmi, které byly často vzájemně propojené tajnými chodbami. Ukrajinskému obyvatelstvu za prozrazení hrozil trest smrti za velezradu.

Během fronty došlo ve většině ukrajinských obcích k záměrnému zničení evidence o počtu obyvatel, aby nebyl přehled o skutečném stavu. Většina mladých mužů do 30 let sloužila v UPA, část starších v OUN, ostatní se museli podrobit všeobecné mobilizaci. Sloužili v sovětské armádě, převážně v týlových službách nebo na Dálném východě z důvodu obav z velezrady. Čím dále se fronta vzdalovala na západ, tím častěji se začaly objevovat banderovské bandy, nejdříve v zapadlých obcích, později v nočních hodinách na rozsáhlém území a začalo období dvojvládí.

Státní orgány k upevnování moci Sovětů jmenovaly do funkcí předsedů selsovětu občany sympatizující se sovětskou vládou. Ti se pak ocitli ve dvojím ohni. Pokud byli aktivní, banderovci je likvidovali. Ve většině případů, aby chránili svoji kůži, naoko sloužili sovětské vládě a při tom plnili požadavky vůči banderovcům. Sovětským správním orgánům to bylo dokonce známo.

Pokud zuřila válka, nedařilo se jim přes veškeré úsilí uvedenou situaci zvládnout.

K zabezpečení včasné sklizně obilí a splnění dodávkových úkolů byly vysílány do obcí vojenské jednotky. V době žní v r. 1944 byl na Dembrovku povolán kapitán sovětské armády a dva devatenáctiletí vojáci, kteří se rychle sžili s místní mládeží. Byla neděle odpoledne, venkovská chasa byla na besedě u Samců, když přijela na dvůr sedmnáctičlenná skupina jezdců s nadporučíkem v čele. Oba sověšší vojáci vyběhli ze stavení, aby se s nimi pozdravili, jezdci je vzali s sebou, aby jim ukázali, kde bydlí jejich velitel. Jeden z jezdců byl chasou poznán, jednalo se o banderovce ze sousední vesnice, proto ihned poslali zprávu kapitánovi, tomu se podařilo včas schovat v zahradě a později uprchnout.

Banderovci oba vojáky odvěkli na Samcovu zahradu, svlékli a zastřelili. Cennou trofejí pro ně tenkrát byly sovětské vojenské stejnokroje a hlavně osobní doklady. Ještě tentýž den večer byla zaslána z obce poslem zpráva o zastřelení vojáků na milici do Rovna. Teprve druhý den odpoledne se do obce dostavilo NK VB, aby případ vyšetřilo.

Největší aktivita banderovců byla zaznamenána v letech 1943–1946, dokonce začaly fungovat vojenské i civilní složky Organizace ukrajinských nacionalistů. Banderovci začali stále častěji přepadat vojenské transporty, tím získávat další vojenskou výzbroj a výstroj, včetně potravin. Občané jim museli odevzdávat požadované potraviny, oděvy a další potřebné věci. S oblibou brali i československé stejnokroje, pokud je svým chlapcům zanechali otcové při návštěvách rodin. To jim umožňovalo bezstarostně se pohybovat, poněvadž příslušníci Svobodovy armády se těšili velké úctě u Sovětských orgánů.

Nebylo žádnou zvláštností poznat banderovce ve stejnokroji sovětského důstojníka, jak se pohybuje po městě Rovně. Dokonce nastaly případy navazování kontaktů se známými důstojníky – Ukrajinci v armádě. Pomocí svých lidí pracujících ve státních orgánech získávali přehled o chystaných akcích proti nim. Jednou v noci se jim podařilo pomocí nálože vyhodit do vzduchu sochu Stalina na nejfrekventovanějším místě ve městě. I novou sochu postavenou během 24 hodin po krátké době opět zničili.

Situace v ukrajinských obcích se stále přiošťovala, lidé unavení válkou si začali uvědomovat nesmyslnost banderovského řádění, postupně se začali smiřovat a respektovat sovětskou vládu. To vyvolalo násilí ze strany banderovců a vedlo k opětovnému rozpoutání bratrovražedného boje. Banderovci nekompromisně likvidovali všechny občany a jejich rodiny sympatizující se sovětskou mocí. V důsledku šerení municí se uchýlovali k zabíjení pomocí smyček hozených kolem krku, zabití sekyrou a jiných drastických metod.

Aby před obyvatelstvem zahladili stopy bestiálních vražd, házeli mrtvoly do hlubokých studní. Ještě dodnes jsou v některých ukrajinských obcích tyto studny ponechány a udržovány jako pomníky a němí svědci. Byly výstrahou pro nové generace, připomínaly jim, jaké hrůzy s sebou přináší fašismus a fanatismus. Lidé v obcích přináší během letního období ke studnám květy, aby projevíli úctu všem těm nevinným obětem, které zbytečně položily životy v bratrovražedném boji.

Bylo to v lednu 1945. Žáci Omelanské desetileté školy jeli brzo ráno, ještě za tmy na školskou akademii do Rovna, aby reprezentovali svou třídu v soutěži. Sotva ujeli 2 km, byli nevýslovně šokováni hroznou scénou. Na mostě viselo 5 lidí s velkými cedulemi „Smrt každému, kdo půjde s bolševiky“. Poněvadž tenkrát byly vraždy na denním pořádku, žáky to neodradilo, na soutěž jeli a získali jako Češi čestné umístění v rámci středních škol v rajoně.

Pronásledovaní Ukrajinci, Poláci a Židé utíkali do měst. Sovětské orgány z nich vytvářely domobranu, tzv. „istrebitělnyje bataljony“, doplněné o povolané ročníky 1927/1928 a posílaly likvidovat silná ohniska banderovců. Docházelo k denním srážkám, pro některé horlivé účastníky bataljonu to mohlo stát život nejen jeho, ale i jeho celé rodiny. Při zátazích (oblavách) se někdy podařilo zajat několik živých banderovců, ti pak byli před očima veřejnosti v Rovně pověšeni. Jejich statečnost, víra ve spravedlnost působila na přítomné otřesnými dojmy. Většina z nich před smrtí volala „Ať žije samostatná Ukrajina, my zemřem, ale naše pravda stejně jednou zvítězí!“.

Jako reakce na vzniklou situaci se v českých osadách začaly zakládat jednotky samobrany. Rovněž na Dembrovce byla vytvořena jednotka složená z chlapců do 19 let, mužů zproštěných vojenské služby a starých občanů. Výzbroj měli jednak vlastní, schovávanou od fronty, nebo jim na požádání zbraně a munici vydala okresní správa milice. Někteří si dokonce zbraně podomácku vyráběli sami. Jednou, když Josef Moravec zkoušel vlastní vyrobenou zbraň, došlo k roztržení hlavně a k těžkému poranění obou očí. Přesto, že měl těžce poškozený zrak, zproštěn vojenské služby, nastoupil jako dobrovolník do armády, válku přežil. Později několik let po válce, když na nádraží přecházel koleje, přehlédl projíždějící vlak, který ho usmrtil.

České velitelství v Rovně posílilo jednotku samobrany v obci dvěma vojáky čs. Armády – rotného Jančíka a vojína Františka Šuvarského, oba v rekonvalescenci. Jančík později odešel na frontu, o jeho dalším osudu není nic známo. Každou noc v obci hlídkovalo šest příslušníků samobrany, po dvou na každém konci. V případě napadení se kontaktovali pomocí hesel a smluvených znamení, během půl hodiny byla celá jednotka schopná obrany. Přestože došlo k celé řadě setkání s banderovci, vždy jim byly splněny jejich požadavky a tím se předešlo zbytečným obětím. Poněkud složitější situace byla v sousední české vesnici Martinovce, kde při střetech přišlo o život několik krajanů.

Strastiplný život našich krajanů utíkal dál, lidé večer uléhali ke spánku a nevěděli, zda se dožijí rána. Během pohnutých válečných let zemřely v obci tři mladé ženy, Emílie Samcová, Olga Hamáčková a při těžkém porodu Anna Šreková, rozená Kovářová, v důsledku nedostatku zdravotní péče.

Konečně nadešel toužebně očekávaný den 5. května r. 1945, skončila II. světová válka, nejstrašnější válka v dějinách lidstva, která stála více než 50 mil. obětí. Občané se objímali, plakali, jedni s radostí, že válka skončila, druzí nad ztrátou svých nejdražších. Věřili, že konečně nadešel čas, kdy se vrátí do staré vlasti a bude konec všem útrapám. Po získaných zkušenostech z I. a II. světové války si volýňští Češi stále více uvědomovali, že i když zde žijí již tři generace, zůstali zde cizím živlem. Stačí v budoucnu ještě jedna taková událost a bude celá česká menšina nemilosrdně zlikvidována, proto se těšili na reemigraci do ČSR.

Seznam občanů, bojujících v I. čs. armádním sboru v SSSR:

	Příjmení	Jméno	Rok narození	Poznámka
1.	Bačovský	Josef	1920	padl
2.	Bačovský	Vladimír	1915	
3.	Barfajt	Vladimír	1905	válečný invalida
4.	Bureš	Jan	1908	
5.	Černý	Josef	1922	
6.	Dutka	Viktor	1908	
7.	Drnka	Josef	1898	
8.	Dvořák	Václav	1925	
9.	Hamáček	Eman	1924	
10.	Hamáček	Václav	1926	
11.	Hamáček	Václav	1919	
12.	Hamáček	Jan	1915	
13.	Hamáček	Vladimír	1918	
14.	Havlíček	Josef	1910	
15.	First	Vladimír	1899	
16.	Kadlec	Eman	1911	
17.	Kadlec	Bohumil	1907	
18.	Kopecský	Miloslav	1912	
19.	Kovář	Stanislav	1921	
20.	Kovář	Josef	1923	padl
21.	Krušina	Vladimír	1897	
22.	Krušina	Vladimír ml.	1920	
23.	Krušina	Bohumil	1910	
24.	Kubín	Václav	1897	
25.	Kubín	Miloslav	1923	
26.	Palla	Václav	1922	
27.	Moravec	Josef	1922	
28.	Moravec	Václav	1912	
29.	Moravec	Miloslav	1923	
30.	Samec	Vladimír	1899	
31.	Samec	Josef	1922	
32.	Samec	Václav	1923	
33.	Stryja	Josef	1899	
34.	Stryja	Josef	1901	
35.	Stryja	Václav	1926	
36.	Skalský	Václav	1925	
37.	Šťastný	Vladimír	1901	
38.	Šrek	Eman	1915	
39.	Václavík	Karel	1898	válečný invalida
40.	Václavík	Karel ml.	1925	
41.	Václavík	Vratislav	1926	padl
42.	Vegricht	Josef	1918	
43.	Vegricht	Miloslav	1921	
44.	Zatrapa	Josef	1902	
45.	Zumr	Vladimír	1912	válečný invalida
46.	Zumr	Stanislav	1908	
47.	Zumr	Josef	1918	
48.	Kadlec*	Václav	1905	padl

* narozen na Dembrowce, bydlel na Kurdybani.

Uplynul rok, Sovětská vláda záměrně brzdila stěhování ve snaze přesvědčit Čechy, aby na Volyni zůstali, krajané již ztráceli naději, že ČSR uvidí. Většina příslušníků I. čs. armádního sboru se nemohlo dočkat přistěhování svých rodin a postupně se začali vracet na Volyň.

Seznam osob, které zůstaly v ČSR:

Příjmení	Jméno	Obec	Okres
Černý	Josef	Lysovice	Vyškov
Dvořák	Václav	Lysovice	Vyškov
Kadlec	Eman	Rostenice	Vyškov
Kočina	Václav	Hlubočany	Vyškov
Samec	Václav	Rostenice	Vyškov
Václavík	Karel	Mohelnice	Šumperk
Václavík	Karel ml.	Praha	
Zumr	Stanislav	Lysovice	Vyškov

Karel Václavík ml. a Hamáček Eman po doplnění vojenského vzdělání zůstali sloužit v armádě až do starobního důchodu.

X. Reemigrace – začátky ve vlasti

Konečně po oboustranném čekání se všichni přece jen dočkali. Na podzim v r. 1946 přijela do Rovna smíšená československo-sovětská přesídlovací komise. Občané byli vyzváni, aby si zvolili své pověřence pro přesídlení. Na Dembrovce to byli Hamáček Jan a Moravec Václav. Byly pořízeny seznamy zájemců o reemigraci, provedení ocenění budov, inventarizace porostů ozimů a trvalých kultur. Půda oceněna nebyla, v SSSR byla státním majetkem.

Prakticky všichni se přihlásili k přesídlení až na Františka Skalského z rodinných důvodů. Jeho dcera vstoupila do smíšeného manželství. Paní Libuše Zumrová s dětmi zde zůstala s Ukrajincem Ivankem jmenovaným „Kucý“. Dále paní Kovářová Marie se rozhodla opustit manžela a zůstala nablízko hrobu své milované dcery.

Seznam rodin reemigrujících do ČSR:

	Příjmení a jméno	Jména dalších příslušníků	Obec
1.	Bačovská Marie	Anna, Marie, Vladimír, Libuše	Hlinka (Osoblažsko)
2.	Bačovský Josef	Marie, Josef, Stanislav, Emílie	Rusín
3.	Bačovský Jan	Marie, Marie, Václav, Emílie	Slezské Rudoltice
4.	Bačovský Vladimír	Olga, Olga	Hlinka
5.	Barfajt Vladimír	Marie, Miloslav, Marie, Alexandr, Marie	Hrozová
6.	Bureš Jan	Olga	Broumov
7.	Dyšlevská Anna	Tadek	Hroznová
8.	Dudka Viktor	Amálie, Rostislav	Slezské Rudoltice
9.	Drnka Josef	Marie, Marie	Lysovice
10.	Dvořák František	Marie, Josef	Rusín
11.	Hamáčková Marie		Slezské Rudoltice
12.	Hamáček Rudolf	Emílie, Libuše, Eman, Emílie, Václav, Anna, Vladimír	Amalín
13.	Hamáček Václav	Emílie, Jan, Emílie, Božena	Mohelnice
14.	Hamáček Jan	Emílie, Václav, Marie, Olga	Brumovice
15.	Hamáček Vladimír	Emílie, Emílie	Stachovice

	Příjmení	Jméno	Obec
16.	Havlíček Josef	Věra, Miloslav, Libuše, Zdenka	
17.	Havlíček Josef	Emílie, Josef	Hlinka
18.	First Vladimír	Anna, Eman, Václav	Osoblaha
19.	Jirsák Josef	Emílie, Kola, Bohuslav, Marie, Rostislav	Kašnice
20.	Kadlec Josef	Marie	Brumovice
21.	Kadlec Bohumil	Antonie, Anna, Zdenka, Eman, Anna	Kučerov
22.	Kadlecová Marie	Marie, Václav	Lysovice
23.	Kočina Vladimír	Marie, Tonča, Libuše	Slezské Rudoltice
24.	Krušinová Olga	Libuše	Slezské Rudoltice
25.	Kopecký Miloslav	Anna, Josefka, Miloslav, Vlasta, Oldřich, Polda	Hlubočany
26.	Kovář Josef	Stanislav, Antonie, Anna	Hrozová
27.	Kubáček Antonín	Marie, Václav, Libuše	Hrozová
28.	Kubáček Jan	Marie, Marie	Osoblaha
29.	Kubáček Václav	Anna, Marie, Emílie, Marie	Matějovice
30.	Krušina Bohumil	Jaroslav, Helena, Václav, Rostislav, Slávka, Bohuslav	Osoblaha
31.	Krušina Vladimír	Anna, Vladimír, Marie, Antonie	Kašnice
32.	Kubín Václav	Antonie	Hrozová
33.	Kubín Josef	Marie, Marie, Miloslav, Emílie	
34.	Moravec Václav	Marie, Miloslav, Václav	Hrozová
35.	Moravec Josef	Marie, Miloslav, Jana, Josef, Slavěna, Slavomír	Rušín
36.	Moravec Josef	Aloisie, Josef, Marie, Stanislav, Václav	Slezské Rudoltice
37.	Moravec Václav	Anna, Jindřich, Josef	Libivá
38.	Palla Vladimír	Anna, Václav, Anna, Miloslav	Hrozová
39.	Pallová Věra	Eman, Vítězslav, Libuše	Libivá
40.	Pisarská Antonie	Josef	Hrozová
41.	Samec Josef	Antonie	Hrozová
42.	Samec Josef	Josef, Běta, Marie, Emílie	Rousínov (Vyškov)
43.	Samec Vladimír	Anna, Vladimír, Barbora, Evženie	Rusín
44.	Samcová Marie	Běta, Antonín, Libuše	Hlinka
45.	Stryja Josef	Anna, Vladimír	Rusín
46.	Stryja Václav	Libuše, Libuše, Marie	Rusín
47.	Stryja Josef	Antonie, Václav, Eman, Jaroslav, Marie, Vlasta, Božena	Liptáň
48.	Skalský Václav	Anna, Václav, Anežka, Jaroslav	Rusín
49.	Skalský Josef	Věra	Hrozová
50.	Šrek Vladimír	Marie	Stachovice
51.	Šrek Petr	Božena, Eman, Libuše, Miloslav	Brumovice
52.	Šrehová Anna	Václav, Libuše, Vladimír	Brumovice
53.	Šustr Václav		Bohušov
54.	Šuvarský František		Čechyně
55.	Šťastný Vladimír	Emílie, Anna, Emílie, Tonča, Olga, Václav	Hlinka
56.	Vik Václav	Naďa, Václav	Hladké Životice
57.	Václavíková Emílie	Josef	Mohelnice
58.	Vegricht Josef	Anna, Emílie, Václav	Hrozová
59.	Vegricht Stanislav	Emílie	Rusín
60.	Vegricht Miloslav	Helena, Václav, Anna, Jiří, Kristýna	Rusín
61.	Vegricht Josef	Emílie	Slezské Rudoltice
62.	Zatrapa Josef	Emílie, Emílie, Josef	Kujavy
63.	Zumr Josef	Marie, Emílie, Marie, Božena	Slezské Rudoltice
64.	Zumr Vladimír	Libuše, Vladimír, Josef	Hrozová
65.	Zumr Václav	Anežka (Kopicová)	Kujavy
66.	Dragoun Stanislav	Emílie – odjeli s dcerou jiným transportem	

Každá rodina si s sebou mohla vzít pár koní s postroji, vůz, dvě krávy a dvě tuny zavazadel. I když odjížděli rádi, přece jen se smíšenými pocity. Zejména starší lidé se se slzami v očích loučili se svými domovy, vybudovanými prací a odříkáním tří pokolení.

Transport s Dembrovskými občany měl odjet do ČSR v polovině března 1947 z rovenského nádraží. Lidé se začali připravovat na cestu, prodávali nábytek, hospodářská zvířata, zemědělské stroje a další nepotřebné věci domorodcům. Zabíjeli prasata, škvařili sádlo, udili maso, aby měli zásoby potravin na cestu a začátky života v ČSR. Bylo jim známo, že tam je nedostatek potravin.

Přes četné národnostní třenice s ukrajinským obyvatelstvem bylo loučení s nimi dojemné. Některé české a ukrajinské rodiny měly navázané dlouholeté přátelství a vztahy. Ukrajinci s oblibou brali za kmotry Čechy při křtění svých dětí, ti pak cítili určitou spoluzodpovědnost za jejich další osud. Důstojné rozloučení přichystal pravoslavný farář (pop) Feodor Sobolev v církvi v Hrušvici. Po slavnostní mši, před velkým shromážděním věřících vysoce hodnotil vliv Čechů na rozvoj kultury a zemědělství, poděkoval jim za všechno, co pro rozkvět Volyně vykonali a popřál mnoho štěstí doma v ČSR.

Na památku jim věnoval IKONU, kterou převzal Hamáček Jan a je uložena v pravoslavném kostele v Osoblaze.

Krátce před odjezdem se do obce přistěhovali Rusíni a Ukrajinci ze Slovenska, někde od Bardějova, Sabinova a Prešova. Jednalo se o rodiny z chudobného kraje, Sovětský svaz je přijal jako výměnu za volyňské Čechy. Vystěhovalci si těžko zvykali na tamní složité podmínky, chtěli se vracet zpět na Slovensko. Sovětské úřady jim to nepovolily. Nejméně tři týdny žili společně s dembrovskými občany, při loučení plakali, lomili rukama, vyčítali si, proč se nechali svést líbivou sovětskou propagandou. Po čase se jich většina vrátila zpět do ČSR.

Bylo to 15. března v r. 1947 za chladného rána, místy ještě ležel sníh, když se z Dembrovky kolona koňských potahů s plně naloženými vozy vydala do 20 km vzdáleného města Rovna. Děti a starší občané seděli na vozech, dospělí hnali krávy nebo šli pěšky vedle vozů. Po obou stranách silnice ve vzdálenosti asi 100–20 metrů šlo několik ozbrojených příslušníků samobran, aby chránili pohyb kolony. I když měli hřejivý pocit, že se konečně vrací domů, přece jen zejména starší osoby byly smutné, mlčenlivé, přemýšleli o tom, jaký osud je někde čeká. Bylo mezi nimi i několik přestárých občanů, kteří se před 80 lety narodili v Čechách. Celý život prožili na Volyni a nyní se vrací zpět do staré vlasti. Jednalo se o stařenky Samcovou, Kubáčkovou, Kubínovou, Stryjovou, dědečka a babičku Barfajtovu. Ze vzpomínek Miloslava Kubína se dozvídáme, že jeho babička Marie Kubínová, která se narodila v Čechách, po návratu do vlasti navštívila své rodiště a poznala tam lavičku, která prý tam ještě stála.

Někteří z nich se nedovedli sžít s novým prostředím v Čechách, do smrti považovali za svůj domov Volyň. Málem se splnilo přání mnoha domorodců, kteří vždy Čechům říkali: „Na psech jste přišli, na psech také odjedete“.

Transport z Rovna odejel asi za týden, po doplnění potřebného počtu vagónů. Cesta přes Lvov, Karpaty do Čopu nebyla snadná. V nákladních vagónech cestovaly dvě i více rodin, hospodářská zvířata byla většinou ustájena ve vagónech zvlášť. Během cesty transport často stál, někdy několik hodin, i celý den. Silně opotřebované vagóny z války měly značnou poruchovost. V Karpatech k překonání stoupání a klesání bylo nutné dvou lokomotiv, které

mnohdy scházely. Někde dokonce strojvůdce odmítl jet plynule, pokud nedostal požadovaný příděl oblíbené samohonky a špeku.

Velkým šokem pro mnohé občany byly hory, starší občané, když uviděli bídné chaloupky v horách, začali naříkat, ženy dokonce plakat, kam že je to vezou. Když přijížděli k Čopu, stávali se klidnějšími. Po překládce v Čopu dorazil transport 1. dubna do Košic, zde proběhla zdravotní kontrola a byly vydány reemigrační průkazy.

Na československém území se všichni cítili jako znovuzrození, všechny válečné hrůzy a útrapy z nich najednou spadly. Cítili se konečně doma. Dojatí, uvolnění a šťastní se chystali na nový život. Po dlouhé unavující cestě konečně po třech týdnech transport zastavil ve stanici určení – v Šumperku.

Po krátkém přivítání zástupců osidlovací komise bylo občanům šetrně sděleno, že v okrese i jeho okolí jsou zemědělské usedlosti v podstatě osídlené a bylo jim doporučeno zajet na Krnovsko, kde je údajně dostatek volných míst k osídlení. K návštěvě Krnovska jim byl propůjčen autobus s průvodcem. Na ONV v Krnově byli občané srdečně přijati předsedou okresu panem GLOMBEM a vedoucím zem. odboru Ing. Troubelíkem, který s nimi procestoval všechny obce na Osoblažsku. Bylo to území silně poškozené válkou, samotné město Osoblaha, které prý před válkou mělo asi 10 tisíc obyvatel, bylo prakticky srovnáno se zemí. V obcích nebylo hospodářské usedlosti, na které by nebylo vidět stopy války.

Osoblažsko je úrodný, rovinný kraj, připomínající krajanům rodnou Volyň. Ne nadarmo se tomuto kraji říkalo druhá Haná. Přestože volné usedlosti byly z větší části silně poškozené, prázdné, prakticky vydrancované zlatokopy, rozhodli se dembrovští občané tento západní kout slezské země osídlit. Vybrali si zde volné usedlosti a večer se vrátili do Šumperka, aby svým rodinám sdělili radostnou zprávu, že našli území, kde začnou nový život.

Třetí den po příjezdu byl transport vypraven ze Šumperka do Krnova. Zde na železniční stanici dembrovští občané svátkovali první velikonoce v ČSR.

Příjemné překvapení pro ně připravili krajané, kteří zde již bydleli. Po krátkém přivítání procházeli kolem vagónů, přáli rodinám příjemné svátky a každému předali obarvené vajíčko. Bylo to radostné a dojemné, krajané se objímali, ženy si zaplakaly, dembrovští je na oplátku častovali samohonkou, čepovanou přímo z konve na mléko.

Dembrovští se usídlili, vždy po několika rodinách, prakticky ve všech obcích v Osoblaze.

Již během cesty po Moravě se od transportu nejdříve odpojily vagóny s rodinami Zatravovou a Barfajtovou ve stanici Suchdol nad Odrou. Obě rodiny se nastěhovaly k příbuzným do obcí Kujavy a Hladké Životice. Později rodina Barfajtova následovala dembrovské občany a usídlila se v Hrozové.

V Přerově to byly rodiny Kadlecova, Samcova, Kopecká a Černá, které pokračovaly v cestě na Vyškovsko a usídlily se v obcích Rostenice, Lysovice a Kučerov.

Rodina Václavíkova zakotvila v Mohelnici a rodiny Moravcova a Hamáčkova v obci Libivá u Mohelnice v okrese Šumperk. Rodiny roztroušené po celém Osoblažsku se rychle sžily s místním obyvatelstvem, vzájemně si pomáhaly, společně využívaly zemědělské stroje při špičkových pracích a zapojily se do společenského života v obcích. Krátce po návratu do vlasti František Dvořák založil dechový orchestr, převážně z bývalých dembrovských hudebníků

v městyse Slezské Rudoltice. Pro kapelu složil pochod „Návrat do vlasti“, skladba byla několikrát v čs. rozhlasu.

Pro malý zájem o dechovou kapelu ze strany místního obyvatelstva se kapela rozpadla, mladí hudebníci později hráli v různých kapelách na Osoblažsku. Asi 14 dní po návratu se naposled sešli členové dembrovského kroužku na pohřbu Emílie Vegrichtové, rozené Demysiukové. Pod vedením Františka Dvořáka se rozloučili se zesnulou, zazpívali několik pohřebních písní a tím činnost jejich kroužku skončila.

Tato území osídlili lidé různých profesí, původem ze Slezska, Hané, Valašska a dokonce i Slovenska. Malé procento z nich bylo výkonnými zemědělci. Volyňští Češi byli rodilí zemědělci a dosahovali velmi dobrých hospodářských výsledků. Tím stoupala jejich autorita a vážnost mezi místními spoluobčany a u nadřízených orgánů. Řada z nich se osvědčila jako vynikající zemědělství odborníci. Po násilné kolektivizaci se většina z nich z Osoblažska postupně odstěhovala do města Krnova nebo do Ostravy-Poruby, změnila povolání. Ani to neubralo na újmě jejich trpělivosti, pečlivosti, důslednosti a příkladnému vztahu k práci. Dnes jsou potomci dembrovských občanů roztroušeni po celé republice a pracují ve všech odvětvích národního hospodářství.

Doslov

Kronika byla napsána s velkým časovým odstupem. Mnoho významných událostí z období osídlování Dembrovky a života občanů do konce minulého století se nepodařilo plně zrekonstruovat a zaznamenat. Z té doby se prakticky nedochovaly žádné písemnosti. Některé popsané události jsou vzpomínky a zážitky občanů, které se předávaly z generace na generaci. Z dosud napsané literatury je známo, že osídlenci Volyně, tedy i osady Dembrovky, měli stejně těžké začátky.

Díky příznivým podmínkám vytvořených tehdejšími carskými Rusky a usilovnou dřinou krajanů došlo ve Volyni na přelomu devatenáctého a dvacátého století k nebývalému rozvoji zemědělství, kulturního a společenského života a k dosažení určitého stupně blahobytu.

Dosud žijící pamětníci ze svých vzpomínek a osobních zážitků poskytli dostatek materiálu k napsání historie obce v období I. světové války. Ještě podrobněji jsou vyličené události za vlády Poláků a zejména složité období II. světové války až do návratu krajanů do vlasti.

Pokud se v kronice na některé významné události pozapomnělo a dosud žijícím pamětníkům jsou známé, nechť prominou. Snahou bylo všechny dostupné prameny do ní zanést.

S hrdostí můžeme konstatovat, že naši předkové, usídlení v bývalé Volyňské gubernii, nezklamali důvěru ruského cara Alexandra II., příznivě nakloněnému Čechům. Svými širokými, na tu dobu odbornými znalostmi, kulturní vyspělostí a poctivou a svědomitou prací, v krátké době pozvedli úroveň zemědělství, rozšířili sadařství, zavedli pěstování chmele (plodiny zde neznámé). Zasloužili se o rozvoj potravinářského průmyslu, pivovarnictví a všech druhů řemesel. Nezastupitelnou úlohu sehráli v rozvoji kultury a vzdělanosti domorodého obyvatelstva. Některé tradice, zvyky a obyčeje se u ukrajinského obyvatelstva dochovaly dodnes. Proto také sovětská vláda značně protahovala jednání o reemigraci, byla si vědoma toho, že odchod Čechů bude znamenat nenahraditelnou ztrátu pro daný region.

S úctou vzpomínejme na všechny ty občany, kteří mají neocenitelné zásluhy na vzniku obce a její další hospodářský, kulturní a společenský rozvoj. Byli to poctiví, pracovití občané, kteří neznali únavu a kteří svůj volný čas věnovali kulturnímu a společenskému životu v obci. Jmenujme alespoň některé významné osobnosti. Byl to první předseda samosprávy v obci, Václav Zumr, jeho následovatelé Václav Skalský, Václav Vegrícht, Josef Kubín, Václav Šrek a Jan Hamáček.

Všichni se usilovně starali o blaho obce, důstojně ji reprezentovali, těšili se úctě svých spoluobčanů i nadřízených orgánů. O bohatý kulturní a společenský život se zasloužili František Dvořák, zakladatel dechové kapely, pěveckého kroužku, jehož byl dlouhodobým dirigentem.

Teodor Kadlec, vynikající hudebník, založil o něco později místní dechovou kapelu, kde hráli 4 jeho synové, kapela byla známa v širokém okolí.

Jeho syn Josef Kadlec, všestranně nadaný člověk, hudebník, skladatel a zpěvák, propagoval a zaváděl nové poznatky v zemědělství ve svém hospodářství. Velký vlastenec Karel Václavík vedl místní knihovnu, založil a režíroval divadelní kroužek. Učitelé Václav Bobek, Václav Demysiuk, Pichrtová Ludmila, Pásek Josef a Křivka Václav vyučovali českému jazyku, pěstovali v dětech lásku ke staré vlasti.

Dále to byl Bačovský Jan, zakladatel a velitel hasičského sboru, po něm pak Josef Zatrpa, Josef Havlíček a Hamáček Jan. Mezi vynikající sadaře patřil František Samec a jeho syn Vladimír a zaníceným včelařem byl Václav Zumr.

Působila zde i řada vynikajících řemeslníků. Mezi ně patřili Rudolf Hamáček, Václav a Josef Skalský, Dudka Viktor, Bureš Jan, Vladimír Kočina a další.

Ať prominou všichni ti, na které bylo zapomenuto, nebo nebyla vyslovena jejich jména. Vždyť i oni mají podíl na bohatém a společenském životě v obci.

Krajané usídlení v Rusku pocházeli převážně z venkova z východních a jižních Čech, z míst, kde bylo v té době silné národnostní hnutí, odkud se rekrutovali národní buditelé, usilující o svéprávnost českého národa.

Silně zakořeněné vlastenecké cítění jim zůstalo po celou dobu tří generací, až do reemigrace. Vždy se hrdě hlásili ke svému národu, nikdy nezapomněli na svou starou vlast a neztratili rodný jazyk.

Proto také za I. světové války, kdy se bojovalo o vznik Československého státu, 10 občanů vstoupilo do československých legií. Vratislav Kadlec padl (neznámo kde, snad někde na Sibiři nebo v Itálii) při návratu legií do vlasti. Josef Samec se vrátil jako válečný invalida. Ostatní, když jim byla po bitvě u Bachmače poskytnuta možnost demobilizace, se vrátili domů na Volyn. Vznik ČSR vyvolal nebývalé nadšení Čechů na Volyni, ještě více posílil jejich národní hrdost a sebevědomí. Rychlý všestranný rozvoj Československého státu později silně ovlivnil kulturně-společenský a hospodářský rozvoj této české menšiny.

V r. 1937 po smrti T. G. Masaryka občané drželi smutek. Stejně těžce jako lidé ve vlasti prožívali léta 1938–1939 v době pro vlast nejtěžší, ztrátu samostatnosti a okupace.

V době okupace Volyně fašistickým Německem v obci založili ilegální, protifašistickou organizaci „Blaník“. Jejím hlavním posláním bylo posílení národního uvědomění a příprava krajanů k hromadnému nástupu do čs. vojenské jednotky v SSSR.

Proto se také bezprostředně za frontou u odvodní komise přihlásilo dobrovolně do 1. čs. armádní brigády 47 občanů. Ve II. světové válce padlo 7 občanů, z toho 3 v 1. čs. armádním sboru, 3 zůstali jako váleční invalidé, s minimálními invalidními důchody.

Našim krajanům, během života tří generací, hluboko přirostla k srdci úrodná půda bohaté země volyňské. Země vlnících se lánů zlatého obilí, tajemně šumících lesů, volně plynoucích řek, bujně kvetoucích lučin, březových hájů a kvetoucích sadů... jak ji opěvovali lidoví pěvci, básníci a psali o ní spisovatelé.

Pro krajaný byla tato země nejen blízkou matkou, ale také drsnou macechou, přichystala jim spoustu hoře a strádání a nakonec je přiměla k tomu, aby ji navždy opustili a vrátili se do staré vlasti. Po trpkých zkušenostech z období I. světové války a zejména II. světové války si volyňští Češi stále více uvědomovali, že i když zde žijí tři pokolení, zůstali pro domorodé obyvatelstvo cizím živlem (elementem) a stěží v budoucnu, kdyby se stala ještě jedna taková dějinná událost, by zůstala česká menšina naživu. Proto se těšili na návrat do vlasti. Nepřímý styk našich krajanů s vlastní měl za následek, že si ji příliš zidealizovali, to později, po válce a návratu do vlasti u mnoha z nich vyvolalo hořkost a zklamání. Během krátké doby vše přebolelo, krajané se rychle sžili s místním obyvatelstvem. Dnes se jejich děti a vnuci rozptýlili po celé republice.

I když krajanů narozených na Volyni stále více ubývá, když se setkají na srazech nebo při jiných příležitostech, rádi vzpomínají na své mládí, všechny ty radostné i smutné chvíle prožité ve vzdálené cizině na volyňské zemi. Proto připomínejme svým vnukům a pravnukům, ať nedopustí, aby stopy historického života Volyňských Čechů byly zaváty časem.

Velkou nenahraditelnou ztrátou pro celou českou menšinu na Volyni bylo předčasné úmrtí dembrovské rodačky Marie Stryjové. Zemřela uprostřed své tvořivé práce, zanechala nám pouze několik povídek o tvrdé realitě života občanů v obci. Byly to skromné začátky tak nadané spisovatelky. Pevně věříme, že kdyby žila, obohatila by svou tvorbou novodobou literaturu. Svými literárními díly přiblížila našim čtenářům ve větším rozsahu strastiplný život Čechů na Volyni.

Typický ráz volyňské krajiny – pohled na Dembrovku od českého hřbitova

Až půjdu domů, půjdu sama a pěšky, budu se bát, strašně se budu bát, že už tam naše chát' nestojí a že se všechno ztratilo.

...Báli jsme se v ní, celou válku a po ní. Utíkali jsme, když přecházela fronta, šla několikrát, tam, zpátky, utíkali jsme z ní, když bylo střelení blízko, nechali jsme ji prázdnou, nevěděli jsme, jestli se do ní ještě vrátíme a jestli ještě bude celá, věřili jsme, že podruhé ji už tak nenecháme, zabijí nás tady jako tam, celý čas jsme pak měli za zahradou vykopaný okop, všechny by nás mohl schovat, utíkali jsme stejně.

...My jsme se v naší chátě už jen báli, chtěli jsme z ní pryč. Daleko, aby náš bezbranný strach a pláč nedolehl do nového domova. Tam nebude. Všechno zlé v ní necháme. A až si každý, jednou, postavíme svůj domov, nepostavíme si už naši chát', její rozbitou tíhu.

...Odjížděli jsme, jeli jsme od ní daleko, chtěli jsme jet co nejdále, opouštěli jsme ji, měla zmizet, zmizela, to jsme ještě nevěděli, že nic z toho, co opouštíme, nikdy nemůžeme opustit nadobro.

Úryvek z knihy „NAD ROVINOU“ od M. Strykové

Manželé Barfajtovi – mezi prvními osídlenci osady Dembrovka

Dechová kapela p. T. Kadlece

Pohřeb p. Václavíkové – r. 1932

Žáci dembrovské školy – učitel J. Pásek – r. 1935

Ulice Lenina – město Rovno

Vladimír Barfajt a Stanislav Kovář,
příslušníci I. Čs. armády

Vladimír Samec a Václav First,
příslušníci samoobraný – r. 1945

Konec masopustu – r. 1946

Dembrovská mládež
– r. 1945

Vladimír Samec v polském vojsku – r. 1921

Žáci dembrovské školy – r. 1936

Manželé Moravcovi na zimní projížďce

Dembrovská mládež – r. 1932

Pohřeb Václava Vegricha

Rodina Hamáčkova
u hrobu dcery Olgy
před reemigrací
– r. 1947

Typický dům na
Volyni – majitel
A. Kubáček

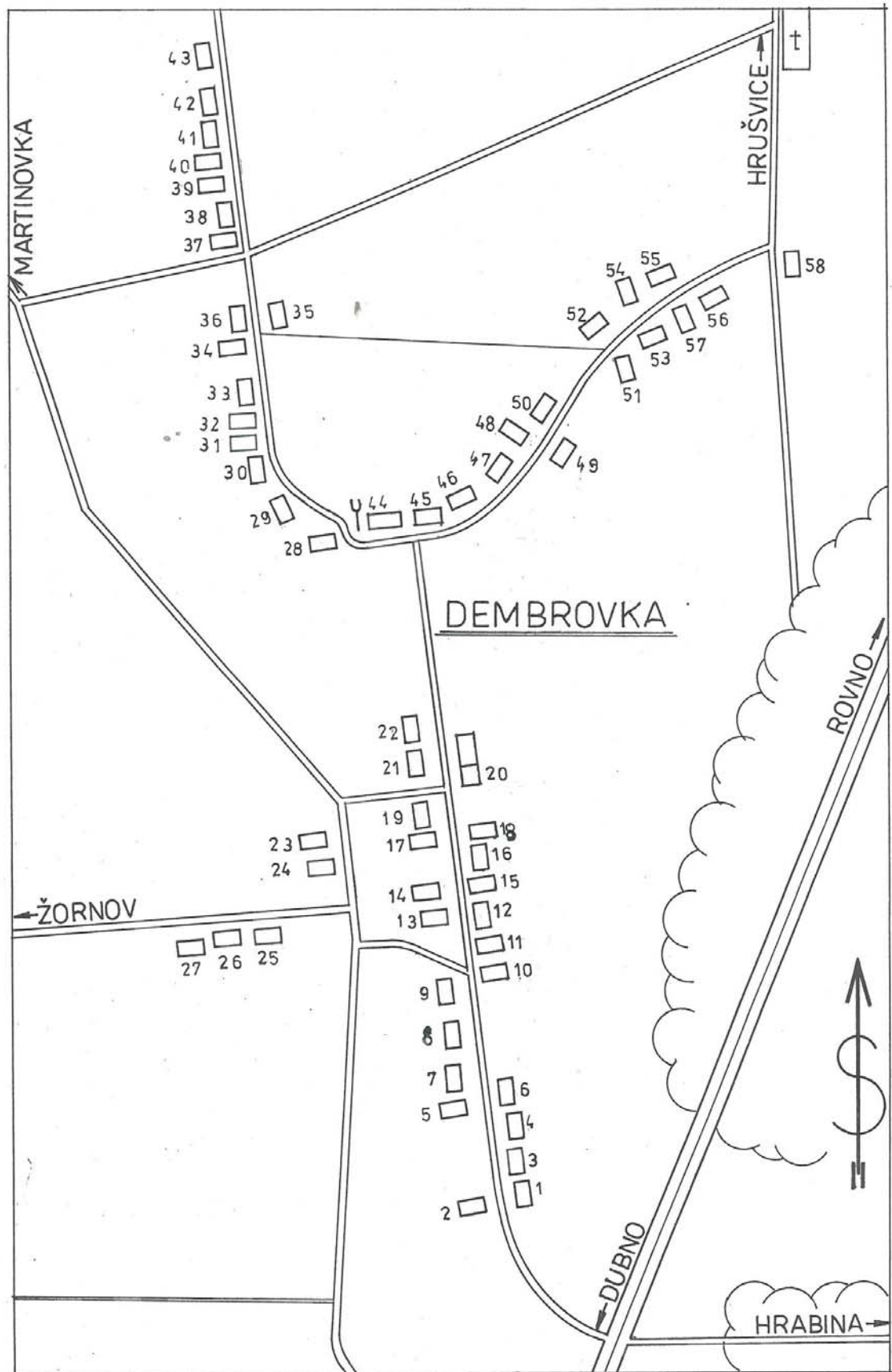
Žáci dembrovské školy s učitelkou Kočkovou – r. 1945

Dembrovský pěvecký kroužek na pohřbu p. Vegrichtové – r. 1947

Dechová kapela pod vedením F. Dvořáka – r. 1948

Seznam majitelů usedlostí v obci

1. Kadlec Bohumil	31. Bačovský Josef
2. Šťastný Vladimír	32. Dudka Viktor
3. Jirsák Josef	33. Bačovský Jan
4. Kadlec Eman	34. Krušina Vladimír
5. Stryja Josef	35. Skalský František
6. Šreh Vladmír	36. Krušina Bohumil
7. Kočina Vladimír	37. Demysiuk Václav
8. Vegricht Josef	38. Šreková Anna
9. Vegricht Miloslav	39. Kubín Václav
10. Bačovská Marie	40. Kubín Josef
11. Kopecký Miloslav	41. Havlíček Josef
12. Kubáček Jan	42. Hamáček Václav
13. Samec Vladimír	43. Dvořák Josef
14. Šrek Petr	44. škola
15. Samec Josef	45. Hasičská zbrojnice
16. Samcová Marie	46. Zumr Stanislav
17. Kadlec Josef	47. Hamáček Rudolf
18. Vik Václav	48. Drnka Josef
19. Kubáček Antonín	49. Zatrapa Josef
20. Dragoun Stanislav	50. Václavík Karel
21. First Vladimír	51. Barfajt Vladimír
22. Zumr Josef	52. Skalský Václav
23. Moravec Josef	53. Hamáčková Marie
24. Dvořák František	54. Hamáček Jan
25. Kubáček Václav	55. Moravec Václav
26. Samec Josef	56. Skalský Josef
27. Kovář Petr	57. Palla Vladimír
28. Zumr Vladimír	58. Moravec Josef
29. Havlíček Josef	
30. Stryja Josef	

Pozn.: Čísla orientační nejsou shodná s popisnými čísly.

Obsah

PŘEDMLUVA (PROLOG)

- I. VZNIK VESNICE DEMBROVKY
- II. KULTURNÍ, SPOLEČENSKÝ A HOSPODÁŘSKÝ ROZVOJ OBCE (1870 - 1914)
- III. PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA (1914 - 1921)
- IV. OBDOBÍ POLSKÉ VLÁDY (1921 - 1939)
- V. VZTAHY MEZI OBYVATELSTVEM
STYK SE STAROU VLASTÍ
MIGRACE A EMIGRACE
- VI. NĚMECKO – POLSKÁ VÁLKA 1939
- VII. ZA VLÁDY SOVĚTŮ (1939 - 1941)
- VIII. NĚMECKO – SOVĚTSKÁ VÁLKA, OKUPACE
- IX. OSVOBOZENÍ, NÁSTUP DO ČESKOSLOVENSKÉ ARMÁDY,
ŽIVOT OBYVATELDO KONCE VÁLKY (1944 - 1945)
- X. REEMIGRACE, ZAČÁTKY VE VLASTI

DOSLOV

OBRAZOVÁ ČÁST

Seznam použitých pramenů

Rostislav HLAVÁČEK – Nikdo není zapomenut

Ing. Václav ŠIRC – Minulost zavátá časem – Kronika české Dorostaje

Jaroslav VACULÍK – Volynští Češi v protifašistickém zápase

Miloslav VEGREICHT a Václav STRYJA – Vzpomínky a zážitky

Marie STRYJOVÁ – Nad rovinou

V cizině

Jak bolno u srdce, v té dálné cizině,
kde často slzy mé smáčejí líc.
Mysl má zalétá přes hory k dědině,
kterou snad bohužel nespátřím víc.
A zrak můj stále zírám tam, kde jsem své drahé
zanechal, útěchy žádné když nemám,
„Kde domov můj“ – si zazpívám.

Jde potok lučinou, pospíchá od lesa,
tam jsem rád chodíval v nedělní čas.
Poznal jsem dívku tam, s okem jak nebesa,
v háji s ní sedával, hladil jí vlas.
Ó, byl to krásný lásky sen,
bohužel, že tak krátký jen.
Když na své mládí vzpomínám,
„Kde domov můj“ – si zazpívám.

Na návsi kaplička s omšelou věžičkou
tak smutně pohlíží do údolí.
Odkud večerní hodinou,
hlas zvonu plyne dědinou,
když na ty zvony vzpomínám,
„Kde domov můj“ – si zazpívám.

A za ní chaloupka, ze dřeva roubená,
stále tam chudobná kolébka má.
Dětský ráj chvíli kratičkou,
prožil jsem s otcem, matičkou,
ta když po práci mívala,
„Kde domov můj“ – si zpívala.

Okolo kostela hřbitov se zelená,
lípy tam tajemně šepotají.
Dříme tam věčný sen, otec i matička,
růže jima na hřbitově rozkvétají.
Tam jsem vždycky rád chodíval,
ty jejich hroby zdobíval.
Když na ty hroby vzpomínám,
„Kde domov můj“ – zazpívám.

Píseň z Volyně

Šedesát let ušlo, šedesát let tomu,
co se vypravila hrstka Čechů z domů.

Do daleké Rusi, z české domoviny,
jela hrstka Čechů hledat kousek hlíny.

Na Volyni našli zemi, lesa plodin,
tam se usadilo mnoho českých rodin.

Nadřeli se Češi v lesích a na poli,
a teď na Volyni, zas je něco bolí.

Zakusili bídy, zakusili hoře a teď,
děti jejich odjíždí za moře.

Odváželi své kosti do cizího kraje,
jak si divný osud s našim lidem hraje.

Odjížděj za moře, víc se nevrátíš,
pamatuj, ať jazyk mateřský neztratíš.

Nestraší je cesta, nestraší je voda,
národe můj český škoda je tě, škoda.

Však za šedesát let je jich mnoho v hrobě,
každý byl dědečkem, který byl v tobě.

Návrat domů

Čtyřicet let ušlo, čtyřicet let tomu,
co jsme se z Volyně navrátili domů.

Navrátili domů cestou čerstvé slávy,
na níž Volyňáci složili své hlavy.

Složili své hlavy stovky českých synů,
kteří v bojích padli za svou domovinu.

Za svou domovinu, zaslíbenou zemi,
pro něž vždycky byla první mezi všemi.

První mezi všemi nabízí, co třeba:
„Vraťte se z Volyně, je zde pro vás chleba!“

Je zde pro vás chleba, je zde rodná střecha.
Za voláním vlasti houf volyňských spěchá.

Houf volyňských spěchá k rodné matce zdáli
jíž v nejtěžších chvílích mnohé dary dali.

Mnohé dary dali, nešetřili síly,
aby z hněvu povstal domov drahý, milý.

Svobodný náš domov přečká dlouhá léta,
když ho budem chránit před bouřemi světa.

Čtyřicet let ušlo, čtyřicet let už tomu,
co jsme se z Volyně navrátili domů.

Skromná, ale pěkná vzpomínka na odhalení

Pomníku dr. E. Benešovi v Žatci dne 29. 6. 2007.

Autorovi velký dík. Účastníkům předávají organizátoři ze SVČP

VZPOMÍNKA K 60. VÝROČÍ NÁVRATU DO VLASTI

Šedesát let ušlo, šedesát let tomu,
Co se Češi z Ruska navrátili domů.

Šedesát let v Česku nový domov máme
Přesto na svou vísku stále vzpomínáme.

Na Volyni bylo k přátelům pár kroků
Zde se nevidíme celou řadu roků.

Když se občas sejdeme, nedivte se tomu
Nikomu se nechce z této schůzky domů.

Do hloučku si sedneme, vzpomínáme rádi
Na Volyňský život na příběhy z mládí.

Léta rychle letí, řádnou naše řady
Hodně nás tu bylo, už málo je nás tady.

Neuplyne už mnoho let, v starostech a v práci
A opustí tento svět poslední Volyňáci.

Pak sotva někdo vzpomene, že leží někde víska
Jenž byla našim srdcím všem tak milá a blízká.

Krajan z Volkova
Jan HONS

V Chomutově 21. dubna 2007

Suchý žalm

Povaha naše záhadně je stkána.
Dvě disonančních, rušících se tónů,
jež zazní z každé stránky našich dějin,
z našeho šumí národního žití:
francouzská vznětlivost a ruská mlha.
Jak by si stiskli Západ kdys a Východ
svou pravici v nás ku věčnému spolku
a nechali v nás něco ze svých sympatií,
a nechali v nás něco ze svých povah –
my, lehkovzňšní, rychle zaplaneme
pro mnohou, třeba i iluzorní krásu,
pro mnohé, třeba vybájené dobro,
pro mnohé, právě narozené cíle,
/v jichž hledání jsme praví Kolumbové/,
pro řadu velikých a smělých reform,
v něž chceme obléct celou polokouli –
však rázem klesne odkuds ruská mlha,
a zapadáme v tupou rezignaci
a nemáme než trpkou svoji dumu
a žalné stesky, elegické tváře...
Pak v mlhu tu zas padne trochu světla,
a hned sty raket září, hraje, hýří
náš celý obzor...A tak balancujem
do světla, do tmy po povaze naší...
A balancujem se svou sympatií,
z Východu v Západ, ze Západu v Východ,
s chybami obou, ne však jejich silou...
A to je konečně to nejsmutnější...

Josef Svatopluk Machar
/Z knihy Tristium Vindobona, vyd. 1893/

